

Εκπαιδευτικά Προγράμματα στο Πολεμικό Μουσείο

Σοφία Ρωκ-Μελά, παιδαγωγός, υπεύθυνη προγραμματισμού και σχεδιασμού Παιδικού Μουσείου. Γιάννης Ρούσας, Αντιπλοίαρχος Π.Ν., Έφορος Πολεμικού Μουσείου. Φωτογράφιση: Μαρία Οικονόμου.

Έχει γίνει σήμερα απόλυτα κατανοητή η οπουδιαιότητα του εκπαιδευτικού ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει κάθε Μουσείο στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο και στους μαθητές ειδικότερα. Ο εκπαιδευτικός ρόλος των Μουσείων έχει τονιστεί με πολλά δημόσια και παρακολούθηση ανάλογων προγραμμάτων συμβάλλει στην εδραίωση της άποψης για την ευρύτερη εφαρμογή τους. Το Μουσείο δεν πρέπει να είναι χώρος κλειστός, απομονωμένος από την καθημερινή ζωή, δεν είναι μόνο χώρος διατήρησης και συντήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Τα παιδιά σπάνια πηγαίνουν στο Μουσείο με δική τους απόφαση, με δική τους επιλογή. Συνήθως κάνουν οργανωμένη επίσκεψη με το σχολείο ή τους γονείς τους. Οι μεγάλοι τους υποδεικνύουν τι θα κάνουν, και τα παιδιά αντιμετωπίζουν την επίσκεψη σαν αταραχία ή στην καλύτερη περίπτωση σαν εκδρομή. Τα εκθέματα του Μουσείου στις παραπάνω περιπτώσεις είναι απλώς παρόντα για τα παιδιά. Το άγγιγμα απαγορεύεται και η σύνδεση του παιδιού με το έκθεμα είναι εντελώς τυχαία.

Από την έναρξη του σχολικού έτους 1990-91 αποφασίστηκε η πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο Πολεμικό Μουσείο.

Κάθε Τρίτη, από τον Νοέμβριο του 1990, πραγματοποιούνται στο Πολεμικό Μουσείο εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές της ΣΤ' τάξης Δημοτικού με θέμα την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Τα προγράμματα πραγματοποιούνται με τη συνεργασία του Παιδικού και του Πολεμικού Μουσείου. Αποτέλεσμα της συνεργασίας ήταν να γίνει η επίσκεψη στο Μουσείο μια ευχάριστη εμπειρία για το παιδί, προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις δυνατότητές του. Στόχος των προγραμμάτων, να συνδεθούν οι εμπειρίες των παιδιών με θέματα επιστημονικά, ιστορικά, αισθητικά, μέσα από την εφαρμογή ειδικών μεθόδων. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως

εφαρμόζονται από τους ερμηνευτές του Παιδικού Μουσείου, επιδιώκουν όχι να μεταδώσουν πληροφορίες και τυπικές γνώσεις αλλά να δώσουν στα παιδιά την ευκαιρία να ερευνηθούν ένα θέμα και να ανακαλύψουν τρόπους μελέτης μέσα από συγκεκριμένα εκθέματα, χρησιμοποιώντας στον ερευνητικό αυτό τρόπο περισσότερες από μία αισθήσεις. Με τον τρόπο αυτό το παιδί καλείται να παρατηρήσει, να ερμηνύσει, να μάθει μέσα από τις αισθήσεις, να αξιολογήσει, και με τον τρόπο αυτό να βοηθηθεί στην κατανόηση του κόσμου που το περιβάλλει. Ακόμη, με τα εκπαιδευτικά προγράμματα ευαισθητοποιούνται και οι δασκαλοί στις ειδικές μεθόδους διδασκαλίας μέσα στο Μουσείο και στη συμμετοχή τους στις διαδικασίες αυτές.

Ως παράδειγμα θα αναφέρουμε εδώ ότι οι μαθητές, παρατηρώντας τα εκθέματα που έχουν σχέση με την Επανάσταση του 1821, συλλέγουν μόνο τους στοιχεία για τις ενδομιασίες της εποχής, τα πρόσωπα, τα αντικείμενα, τον οπλισμό, τον τρόπο που διεξάγονταν οι μάχες, τα πολεμικά πλοία και τη διεξαγωγή των ναυμαχιών, τους ήρωες, τις σημαίες κλπ. Αναλύουν στη συνέχεια και συνθέτουν τα δεδομένα, καταλήγοντας σε συμπεράσματα για τον τρόπο ζωής και δράσης των ανθρώπων της εποχής, και κάνουν τις συγκρίσεις τους με τη σημερινή εποχή.

Τα προγράμματα ξεκινούν με μαθητές της ΣΤ' Δημοτικού, γιατί τα εκθέματα συνδέονται με τη σχολική ύλη της τάξης αυτής, με αποτέλεσμα τα παιδιά να βοηθούνται σημαντικά και να προχωρούν πέρα από τα στοιχεία των σχολικών τους βιβλίων, να αντιλαμβάνονται/εκθέματα του Μουσείου, να τα συγκρίνουν με τις γνώσεις που ήδη κατέχουν και να καταλήγουν σε νέα συμπεράσματα.

Η εφαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο Πολεμικό Μουσείο είναι μέσα στο πλαίσιο της αποστολής του, δίνοντας εκπαιδευτική και πολιτιστική διάσταση στις προσπάθειές του και αποτελώντας βήμα στην προσπάθεια να καταστεί πολιτιστικός και εκπαιδευτικός πυρήνας με μήνυμα προς τους νέους για την αξία και τη σπουδαιότητα της εθνικής ιστορικής μνήμης.

Σοφία Ρωκ-Μελά - Γιάννης Ρούσας

Ρωμική οικία

Σε πρόσφατες ανασκαφές στο χώρο της βιβλιοθήκης του Αδριανού αποκαλύφθηκαν τμήμα δρόμου και σπίτια. Ανάμεσά τους και ένα που είχε τοιχογραφίες πομπανού τύπου: ανοιχτόχρωμο φόντο επάνω στο οποίο ήταν ζωγραφισμένα μεταλλικοί λυχνιστάτες. Άλλοι ωρίζονται γράμματα του ελληνικού αλφάβητου.

Μουσείο Ερέτριας

Στις 10 Μαΐου 1991 εγκαινιάστηκαν οι νέες αίθουσες του Αρχαιολογικού Μουσείου Ερέτριας και του Περιπτέρου που στεγάζει την «Οικία με τα Μωσαϊκά». Οι εργασίες για τις κατασκευές αυτές πραγματοποιήθηκαν χάρη στη συνεργασία της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ελλάδα και του Υπ. Πολιτισμού σε συνεργασία με την ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Ευβοίας.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Ερέτριας στεγάζονται, μεταξύ των άλλων, και τα ενάτια γλυπτά του ναού του Απόλλωνα (τέλος του 6ου αι. π.Χ.) καθώς και ευρήματα από γειτονικές περιοχές μείζονες, για τις γνώσεις μας, σημασίας (Λευκαντί, Αμάρυνθος), ενώ στο περιπτερό προστατεύονται τα ψηφιδωτά δαπέδου της «Οικίας με τα Μωσαϊκά», μιας από τις ωραιότερες κατοικίες του 4ου αι. π.Χ. που βρέθηκαν στην Ερέτρια, η οποία διακρίνεται για τα υπέροχα μωσαϊκά της δάπεδα που, κατασκευασμένα από δάσδα, κοσμούνται με μυθολογικά και φυτικά θέματα.

Υστερη μινωική κατοίκηση

Υστερη μινωική κατοίκηση διαπιστώθηκε στις ανασκαφές που διενεργούνται στο Καθύσιο της Ανατολικής Κρήτης και ειδικότερα στον άνω οικισμό του Κάστρου. Σε ρωμικές του εδάφους που δημιουργούν έναν φυσικό ανατολικό τοίχο, οι Μινωίτες έκτισαν τα σπίτια τους. Σε ένα από αυτά εντοπίστηκε μια σειρά δύο θαπέδων, της υπομεριμωμένης τρίτης περιόδου, με πήλινο φούρνο στο κατώτερο δάπεδο. Η κεραμική και των δύο θαπέδων φαίνεται να ανήκει στην ΥΜ Γ' περίοδο. Στο κατώτερο άνω εντοπίστηκε σειρά από τρία οικοδομικά συγκροτήματα. Της ύστερης γεωμετρικής περιόδου. Το καθένα από αυτά έχει δύο

αρχαιολογικά

αίθουσες, στις οποίες εντοπίστηκαν επίσης, πάγκοι και δοχεία.

Στη ΒΑ πλαγιά του Κάστρου βρίσκεται σειρά αίθουσών πάνω σε τρία άνδρα, που η χρονολογία τους κυμαίνεται μεταξύ της υστερομινωικής τρίτης περιόδου έως την πρώιμη ανατολιζούσα. Το μεσαίο άνδρα παρουσιάζει το καλύτερο δείγμα αρχιτεκτονικών φάσεων. Η πρωιμότερη κατασκευή είναι μια ορθογώνια αίθουσα που ανήκει στην υστερομινωική τρίτη περίοδο. Στη διάρκεια των ύστερων γεωμετρικών χρόνων η αίθουσα καλύφθηκε με πλάκες σχιστόλιθου και το δάπεδο υψώθηκε στο επίπεδο του υψηλότερου άνδρου, έτσι ώστε να είναι δυνατή η επέκταση των αίθουσών. Επίσης κατασκευάστηκε σειρά από μακρύτερες αίθουσες σε δύο άνδρα κατά μήκος της θόρειας πλαγιάς.

Ανασκαφές στο Βροντά

Ανασκαφές στο Βροντά με στόχο την αποκάλυψη του υστερομινωικής τρίτης περιόδου οικισμού και τον εντοπισμό τάφων, που ανήκουν στον οικισμό και στην περίοδο επαναχρησιμοποίησης στη διάρκεια της ύστερης γεωμετρικής περιόδου, διενεργήθηκαν στην κορυφή της ράχης του Βροντά, στο εσωτερικό και εξωτερικό του Ιερού, στο μεγάλο οικοδομικό συγκρότημα, στην περιοχή των τάφων καθώς και στην περιοχή του Βροντά στα Σεράμπελα.

Εκτός από τα κτήρια στην κορυφή του λόφου, βρέθηκαν κεραμικά ειδώλια ζώνων και κεραμική με περίτεχνη διακόσμηση της υστερομινωικής τρίτης περιόδου. Ακόμη βρέθηκε κειωτόσχημο τάφος της ύστερης γεωμετρικής περιόδου, στον οποίο εντοπίστηκε χάντρα από ορεία κρύσταλλο. Η έρευνα των οικοδομημάτων στα δυτικά του Ιερού αποκάλυψε άλλη μια ταφή καύσεως σε κειωτόσχημο τάφο. Η ανασκαφική τομή στα Σεράμπελα στόχευε στη διερεύνηση υστεροβυζαντινού οικοδομηματος.

Πόλη των Πυραμίδων

Μόλο που το θέμα μας δεν είναι «ελληνικό», ενδιαφέρει όλους τους αρχαιόφιλους. Άγνωστη πόλη του 2.600-2.100 π.Χ. αποκάλυφθηκε κοντά στα πόδια της Σφίγγας στην Αίγυπτο. Είναι πολύ πιθανό ότι η μοναδική αυτή φαραωική πόλη θα διαλεκτούσε πολλές

από τις απορίες που υπάρχουν σχετικά με την κοινωνική οργάνωση στην Αίγυπτο.

Αποκάλυψη των Σταγείρων

Σημαντικά τμήματα της πόλης των αρχαίων Σταγείρων, γενέτειρας του Αριστοτέλη, αποκάλυφθηκαν κατά τις ανασκαφές που διενεργούνται στην περιοχή Λιόπτι της κοινότητας Ολυμψιάδας Χαλκιδικής.

Στα ανασκαφικά αποτελέσματα περιλαμβάνονται μεγάλα τμήματα αρχαϊκής και κλασικής σχύρωσης της πόλης, τα οποία διατηρούνται σε εξαιρετικά καλή κατάσταση και εντυπωσιακό ύψος.

Η ανασκαφές διενεργούνται με την επίβλεψη της Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, με τον αρχαιολόγο κ. Κ. Σιαμανίδη.

Σπήλαιο με παλαιοθρωπολογικό ενδιαφέρον

Σπήλαιο εντοπίστηκε στα όρια των κοινοτήτων Βάτα και Παζάρα της επαρχίας Βόνιτσας, με ενδιαφέρον από παλαιοανθρωπολογικής πλευράς, όπως προκύπτει από την αυτοψία που διενήργησε εκεί η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας - Σπηλαιολογίας του υπουργείου Πολιτισμού.

Μουσείο Θεόφιλου στην Ανακασιά

Σύντομα πρόκειται να λειτουργήσει το Μουσείο Θεόφιλου στην Ανακασιά του Βόλου, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών επισκευής και αποκατάστασης της οικίας Κοντού, στην οποία στεγάζονται τοιχογραφίες του λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου Χατζημιχαήλ. Το κτήριο αυτό αποτελεί ένα από τα πιο αξιόλογα δείγματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Πηλίου και γι' αυτό έχει χαρακτηριστεί «έργο τέχνης, που έχει ανάγκη ειδικής κρατικής προστασίας».

Εισαγωγικά μαθήματα

Φέτος, για δεύτερη συνεχή χρονιά, ξένοι και Έλληνες φοιτητές και ελεύθεροι ακρατές που ενδιαφέρονται για την Ιστορία της Τέχνης μπορούν να παρακολουθήσουν εισαγωγικά μα-

θήματα, στα Γαλλικά, σχετικά με την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή. Επίσης, υπάρχουν και πιο εξειδικευμένα μαθήματα, όπως για παράδειγμα το μάθημα «Κριτικής της Τέχνης». Τα μαθήματα γίνονται στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών και είναι μέρος της διδασκαλίας του Πανεπιστημίου Paris X-Nanterre.

Για περισσότερες πληροφορίες: Γ. Ι. Α., Σίνα 31, Αθήνα Τ.Κ. 10680, τηλ. 36.24.301 (γραμματεία).

Ήπειρος, 500.000 π.Χ.

Σημαντικά στοιχεία με εξαιρετικό ενδιαφέρον, που αφορούν την, μέχρι τώρα αναπόδεικτη, παρουσία ανθρώπου στον ελλαδικό χώρο κατά την αρχαιότερη παλαιολιθική εποχή, έφερε στο φως επιφανειακή αρχαιολογική έρευνα που διενεργείται στο νομό Πρέβεζας από επιτελείο Αμερικανών επιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων, με επικεφαλής τον καθηγητή αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Βοστώνης κ. J. Wiseman και σε συνεργασία με τις τοπικές εφορείες αρχαιοτήτων.

Όπως αναφέρεται στη σχετική έκθεση της εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, μέρα σε γεωλογικό στρώμα πάχους 30μ., που κατά τη διάρκεια του Πλειστοκαίνου αποτέλεσε πυθμένα λίμνης και του οποίου η διαμόρφωση υπολογίζεται ότι διήρκεσε τουλάχιστον 600 χιλιάδες χρόνια, εντοπίστηκαν, σε ασφαλικά στρωματογραφικά θέση, εργαλεία κατάλοιπα από πυριτόλιθο, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ακέραιος αμφιπλευρως χειροπέλεκυς.

Ο εντοπισμός κατά την επιφανειακή έρευνα οφείλεται στην ισχυρή μακρόχρονη διάβρωση του εδάφους, την οποία επέτρεχαν οι καταρρακτώδεις βροχοπτώσεις του τελευταίου χειμώνα, που δημιουργήσαν βαθιά ορύγματα και απέπλυναν μεγάλο μέρος του αρχαιολογικού στρώματος.

Ο άργος ρυθμός διαμόρφωσης των γεωλογικών αποθέσεων, ο πρώιμος τύπος του χειροπέλεκη και η θέση της στρώσης με τα μικρολιθικά εργαλεία, σε βάθος περίπου 20 μ. κάτω από επιχώσεις της νεότερης Παλαιολιθικής επιπέδου, κατά τον γεωλόγο καθηγητή Van Andel, τη χρονολόγησαν των πρόσφατων ευρημάτων σε περίοδο πρωιμότερη του 500.000 π. Χ.

Σζώνονται βοτσαλωτές αυλές στη Χίο

«Ιστορικά διατηρητέα μνημεία» χαρακτηρίστηκαν τρία κτήρια στη Χώρα Χίου και «έργα τέχνης» οι βοτσαλωτές αυλές και τα πεζοδρόμιά τους. Πρόκειται για τη Βιβλιοθήκη Χίου «Αδαμάντιος Κοραΐς», το Α' Γυμνάσιο - Λύκειο Αρρένων και το παλαιό Παρθενάγωγιο στη Χώρα Χίου. Επίσης χαρακτηρίστηκαν «έργα τέχνης» η βοτσαλωτή αυλή και το πεζοδρόμιο του μητροπολιτικού ναού των Αγίων Βικτόρων της Χώρας Χίου.

Αλλαγή στην ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠ. ΠΟ. και ανάγκη Υπουργείου Περιβάλλοντος

Στα δέκα τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο κάθε φορά που «ανασηματίζεται» η ηγεσία του ΥΧΟΠ-ΥΠΕΧΩΔΕ να συνοδεύεται και με τροπή της πολιτικής του για το περιβάλλον προς το χειρότερο. Ας θυμηθούμε για τη διαδοχή Τρίτη - Κουλουμπή - Παπαεφessάνκη. Από το άλλο μέρος, στο ΥΠ.ΠΟ. το δάκτυμα γύρω από τα θέματα πολιτισμικής κληρονομιάς συνεχίζεται. Αν η κ. Μερκούρη σφραγίσει την οικταία, και πρωτοφανή στα χρονικά για το αδιατάρακτο της, παρομοιά στο Υπουργείο αυτό με μηδενική (ή περίπου) αποτελεσματικότητα στα θέματα αυτά, ο κ. Μυλωνάς διακρίθηκε για σημειακές, άνευ άλλου τίτλου, μικροπαρεμβάσεις του, ενώ ο κ. Τζαννετάκης τηρματίζει τη σύντομη θητεία του με τη διαδοχή «σύμβαση» μεταφορικών σημαντικών αρχαίων στην Ελευθία.

Βάλλωμα, λοιπόν, έλλειψη συνυποκειμένης πολιτικής, σπασμοδικές αναγγελίες μέτρων, συχνά προς το θεσθναί, κι από κοντά μεσαιωνικές αντιθέσεις μεταξύ αρχαιολόγων και άλλων ειδικών. Μεσαιωνικές; Ακριβώς! Νομίζω πως ήρθε η ώρα να ειπωθεί και από εδώ το προφανές ότι, σε εποχή διεπιστημονικών προσεγγίσεων και συνεργασίας, συνεχίζεται ως προς τα αρχαιολογικά μας η περιχαράκωση μιας ειδικότητας στον εαυτό της, με υποθέθρο την υπαρκτή, βέβαια, πραγματικότητα του ότι, επί δεκαετίες ολόκληρες, απέμεναν μόνον οι άνθρωποι της να περιφουρούν, με μέμα πενιχρά και εναντίον μυριάδων δυσκολιών και «παρεμβάσεων», την πολιτισμική μας κληρονομία. Όμως οι καιροί άλλαξαν. Άλλες είναι και οι σπμενικές επιταγές. Επαγγελματικές περιχαράκώσεις δεν

σημαίνουν, πλέον, παρά αναγωγή και εντάξη σε παλαιές πλνγές αυτής της χώρας. Που είναι καιρός να ξεπεραστούν.

Το καιρίο θέμα είναι ότι **δεν υπάρχει περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα**. Δηλαδή πολιτική για το φυσικό και το ιστορικό - ανθρωπογενές περιβάλλον της. Από δεξιά και από αριστερά γίνεται μόνιμη αναφορά στην «κοιτίδα του ευρωπαϊκού πολιτισμού». Τούτο εντάθηκε και με το «σχέδιο» μεταφοράς των αρχαιοτήτων. Αλλά ξεχνιέται ότι το ιστορικό περιβάλλον δημιουργήθηκε **μέσα** στην ιδιομορφία του ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος. Και αντίστροφα. Άλλωστε, η κοκοποίηση του ενός θάινει παράλληλα προς την εξασφάλιση του άλλου. Η αναισθησία ως προς το ένα συνδυάζεται με εκείνη ως προς το άλλο. Η μικρομεσσία θαρβαρότητα πλήττει, στα χρόνια μας, εξίσου και τα δύο.

Στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» της θης Ιονίου είχαμε δημοσιεύσει, με την ευκαιρία της παγκόσμιας ημέρας περιβάλλοντος, τεκμηριωμένο άρθρο για την ανάγκη δημιουργίας Υπουργείου Περιβάλλοντος, αρμόδιου για το περιβάλλον στο εκ των πραγμάτων ενιαίο σύνολο του. Δεν θα επαναλάβω, εδώ, την ίδια επιχειρηματολογία. Άλλωστε, όσα επί μια δεκαετία δεν παύουμε να τονίζουμε από τις στήλες της «Αρχαιολογίας» υποδεικνύουν την ανάγκη δημιουργίας αυτού του Υπουργείου. Όχι για να προστεθεί άλλος ένας γραφειοκρατικός οργανισμός στους ήδη υπάρχοντες. Αλλά για να μπορέσουν οι πραγματικές ανάγκες αυτής της χώρας, στην πιο διαχρονική έκφρασή τους, που υφίσταται τις μεγαλύτερες καταστροφές, να θεραπευθούν στο 12 παρά 5. Επιτέλους, ας διαψευσθεί και μια φορά ο Γιάννης Τσαρούχης —όταν δήλωνε ότι οι χειρότεροι κατακτητές αυτής της χώρας, μετά την Επανάσταση του 1821, υπήρξαν οι μόνιμοι κάτοικοι της!...

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Όχι στη Λωζάννη!

Το θέμα της μόνιμης μεταφοράς και έκθεσης αρχαιολογικών θησαυρών μας στη Λωζάννη προεγγείσθηκε αρκούκοντας στον καθημερινό Τύπο. Μελετώντας το σχετικό αποκάμωμα και την επιχειρηματολογία των δύο πλευρών (δηλαδή του κ. Τζαννετάκη, και όλων των άλλων) καταλήγουμε στο ότι η σπουδή για τη λωζάνεια αποδημία παρουσιάζεται άδικαιολόγητη και δι-

χως εμφανή ανταλλάγματα ή κφέλειες. Θεωρούμε, όμως, ότι δεν τονώθηκε αρκετά η μανία του οού του «αύγχιου» ολυμισμού, που παρά λίγο —αν δεν μας γλίτωνε η Ατλάντα— να μας στοιχίσει πανάκριβα. Γιατί στην ουσία **αυτή** βρίσκεται πίσω από την επιμονή της αποδημίας.

Τελικά, η πρόταση για μόνιμη έκθεση στην περιοχή της Ολυμπίας αντικειμμένη που θα μπορούσαν να εκτεθούν, εκεί, και από ξένους κατόχους τους και να επανακάμψουν, έτσι, στο «φυσικό» χώρο τους, φαίνεται η πλέον λογική. Προβληματικό αν θα εφαρμοστεί, σε εποχή όπου τα αυτονόητα γίνονται δυσνόητα και τα απαράδεκτα, παραδεκτά.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Η ποινική προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς

Οι ανανγώντες του περιοδικού θα θυμούνται ότι παρακολουθήσαμε, με επανειλημμένα σχόλια, την «περιπέτεια» του νομοσχεδίου για την ποινική προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς (του αποκάβητος ν. σχ. «ΤΑΠΑ - τούττα»), που τράιναρε από το 1985, για να θαφτεί, τελικά, σε κάποια συρτάρια. Τέλος του 1990 κατατέθηκε στη Βουλή πρόταση νόμου βουλευτικού του ΠΑΣΟΚ για το ίδιο θέμα, με αντικείμενο τα προτεινόμενα άρθρα να ενταχθούν στον Ποινικό Κώδικα. Μέχρι σήμερα φαίνεται ότι και η πρόταση αυτή έχει ταφεί μελετώντας την, όμως, παρατήρησα ότι επαναλαμβάνει **κατά γράμμα, σχέδον**, όλα τα αδύνατα σημεία του νομοσχεδίου του 1985. Απολύτως τίποτε δεν έλαβαν υπόψη από τη συζήτηση που είχε προκληθεί εκείνο το νομοσχεδίο και αναφέρω ενδεικτικά το απαράδεκτο να διαχωρίζονται τα πολιτισμικά αγαθά σε τρεις κατηγορίες **διχως κριτήριο διαχωρισμού**, επιφορτισμένο το έργο το Κ.Α. Συμβούλιο να αποφαινεται **κατά περίπτωση**.

Πολύς θόρυβος για λίγο πράγμα, λοιπόν, όταν επί οκτώ χρόνια (1981-89) δεν προωθήθηκε ούτε ένα καινούριο νομοσχεδίο μέτρο ανάγκης, ενώ και αυτή η μετάφραση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης της Γρανάδας (1985), για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, που υπέρβαγε και η Ελλάδα, περιμένει μέχρι σήμερα τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Σημειώνω ότι αυτό δεν εμπόδιζε Έλληνα ευρωβουλευτή, σε καταγγελία του προς την Επιτροπή,

να την επικαλεστεί για την προστασία του Πάπιγκου. Και καλά έκανε, ώστε να γίνει και αυτό γνωστό παραέξω, δηλαδή ότι συμβάσεις υπογράφουμε, αλλά δεν τις δημοσιεύουμε και δεν τις εφαρμόζουμε...

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Σχολή Πολιτισμικής Κληρονομιάς στη Γαλλία

Από τις 7 Ιανουαρίου άρχισε να λειτουργεί στη Γαλλία Σχολή με τον τίτλο αυτό, που θα μετακπαθείσει, για 18 μήνες, στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης, των μουσείων, των αρχαίων, της αρχ. υπηρεσίας και της υπηρεσίας μνημείων. Στο τέλος των σπουδών τους θα υπάρχει κριση τους από ειδική επιτροπή, που θα σταθμίσει την επίδοσή τους στους τρεις βασικούς κλάδους επιμόρφωσης: επιστήμη, τεχνική και διοίκηση. Η Σχολή θα χρησιμεύσει ως όργανο διαρκούς επιμόρφωσης για το σύνολο των υπαλλήλων που ασχολούνται με τον τομέα αυτόν. Μελλοντικά θα στεγαστεί στην οδό Ροσιέ, δηλαδή στα κτήρια της σημερινής παριζιανής Εθνικής Βιβλιοθήκης, όταν εκείνη μετακομίσει στο νέο κτήριο της οδού Τολμιάκ, αν και ασκείται πίσω να εγκατασταθεί σε επαρχιακή πόλη.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Δανεϊοδότηση διατηρητέων

Η Τράπεζα της Ελλάδος επέτρεψε και πάλι τη δανεϊοδότηση για επισκευή διατηρητέων κτηρίων. Όμως το επίδοιο είναι σχεδόν απαγορευτικό (25% για κτήρια που δεν προορίζονται για εκμετάλλευση—διάρκετα δανεία 15 χρόνια—και 27% για κτήρια προς εκμετάλλευση—διάρκετα δανεία 25 χρόνια, που μπορεί να καλύψει ως το 70% του κόστους, χωρίς ανώτατο όριο ποσού). Δηλαδή, μόλις σε λίγα χρόνια, το επίδοιο ανέβηκε από το 11% στο 25-27%.

Αν λάβουμε υπόψη τους όρους και τις φυσικές συνθήκες επισκευών σε οικισμούς που συχνά δεν είναι ομαλής προσπέλασης (ούτε το γεγονός αυτό δεν λαμβάνεται υπόψη από τους δανεϊοδότες και συνεπώς, έτσι, η τακτική της ενιαίας αντιμετώπισης των επισκευών, σπουδάζεται στην Ελλάδα, δικήν οδοστρωτήρα), τα δάνεια αυτά εμφανίζονται απαγορευτικά, τουλάχιστο για όσους δεν μπορούν να αναλάβουν

μόνοι τους τα έξοδα επισκευών. Από το άλλο μέρος, δεν επιβάλλονται υποχρεώσεις στοιχειώδους συντήρησης των κτηρίων, ενώ συνεχίζεται η έλλειψη ενημέρωσης των ιδιοκτητών για τα άλλα δικαιώματά τους (μεταφορά συντελεστών δομησών κλπ.). Για τη μεταφορά αυτή **διαρρέουν χαρακτηριστικές πληροφορίες** για ουσιαστικά «μονοπώλιο» αγοράς συντελεστών, με «αποκλειστικές» διασυνδέσεις μέσα στο ΥΠΕΧΩΔΕ, που καλό θα είναι να εξεταστούν ενδελεχώς.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Ανακοίνωση - Πρόσκληση

Το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ με επιχορήγηση της «ΚΥΛΙΝΔΡΟΜΥΑΟΣ ΛΟΥΛΗ Α.Ε.», οργανώνει την Γ' Επιστημονική Συνάντησή του στις 10-12 Απριλίου 1992 στο Πήλιο.

Θέμα της είναι «Ο άρτος ημών: από το σιτάρι στο ψωμί». Επειδή το θέμα είναι ευρύτατο, περιορίζεται και η τήρηση-νύνηση αυτή στα παρακάτω υποθέματα: Αποθήκευση και συντήρηση των δημητριακών, Άλεση, μύλοι κάθε είδους. Μεταφορά, αποθήκευση, εμπορία δημητριακών, αλευριού, ψωμιού. Το ψωμί ως βασικό είδος διατροφής στον αγροτικό και αστικό χώρο. Παρασκευή του ψωμιού σε οικιακή, βιοτεχνική και βιομηχανική βάση: προετοιμασία, ζύμωμα, διακόσμηση, ψήσιμο. Οι φούνοι. Είδη και τύποι ψωμιού (παξιμάδια, αρτοσκευάσματα, κλπ.). Υποκατάστατα του ψωμιού. Χημεία, υγιεινή και νομοθεσία σχετική με το ψωμί.

Επισημώνεται το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της συνάντησής για τους χώρους, εξοπλισμούς, εργαλεία, τεχνικές, για τις μορφές οργάνωσης, παραγωγής και εμπορίας. Επιδιώκεται να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην τεχνολογία, να γίνει χρήση του ευρύτερου δυνατού φάσματος τεκμηριώσεως και να εξετασθεί κυρίως η νεοελληνική περίοδος (από το 1940). Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι αποκλείονται ως θέματα: η παραγωγή των δημητριακών (από τη σπορά ως το αλώνισμα) ή χρήση του ψωμιού στη ζωή και λατρεία (συμβολική διάσταση), το ψωμί στην τέχνη.

Καλούνται ενδιαφερόμενοι να υποβάλουν ως την 15η Νοεμβρίου 1991 θέμα και περίληψή του σε 2-3 δεκταλογραφημένους σελίδες. Αυτή θα τεθεί στην Τριημέρη της Ομάδας Εργασίας, που οργανώνει τη συνάντηση, η οποία διατηρεί το δικαίωμα της επιλογής των προτεινόμενων ανακοινώσεων, ανάλογα

με τον τελικό σχεδιασμό του προγράμματος. Η διάρκεια κάθε ανακοίνωσης δεν θα υπερβαίνει τα 20', το κείμενο όμως στα πρακτικά μπορεί να είναι και εκτενέστερο. Οι δαπάνες των ομιλητών (διασκευές, γεύματα και μετακίνηση από Αθήνα στο Πήλιο και επιστροφή) καλύπτονται από τους οργανωτές.

Η Ομάδα Εργασίας αποτελείται από τους κ.κ. Χρ. Αγγριαντών, ιστορικό, Αικ. Καμηλάκη, δρ. εθνολόγο, Ντ. Κόνσολα, δρ. αρχαιολόγο, αναπλ. καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου, Στ. Νομικό, αρχιτέκτονα, Ιωάν. Παπαγγέλου, βυζαντινολόγο, Στ. Παπαδόπουλο, δρ. εθνολόγο, Ι. Κανδύλη, δρ. χημικό αλευρουργό, Σόλ. Καντή, χημικό αλευρουργό, και Απ. Κοζανίτη, αλευρουργό.

Αλληλογραφία και πληροφορίες: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ: Πανεπιστημίου 13, 105 64 Αθήνα, τηλ. 325.09.20, 325.09.98 και Fax 325 15.97 (Εργάσιμες ημέρες, 10.00 π.μ. - 15.00 μ.μ.)

Δελτίο Τύπου

Αυτό το χρόνο συμπληρώνονται 1000 χρόνια από το θάνατο της Θεοφανώς, της βυζαντινής πριγκίπισσας, ανιψιάς του Ι. Τοιμισα και ούζιού του αυτοκράτορα της Γερμανίας Όθωνα του Β'. Το Ινστιτούτο Γκαίτε Θεσσαλονίκης, τιμώντας το 1000ετές ιωθλιαίο, ετοιμάζει για τον ερχόμενο Δεκέμβριο:

α) Μια έκθεση με θέμα «Η Θεοφανώ και η εποχή της, η βυζαντινή παρουσία στη Δύση», που θα φιλοξενηθεί στο ναό του Αγίου Γεωργίου της Ροτόνας στη Θεσσαλονίκη (εγκαινία 2 Δεκεμβρίου 1991 - Ροτόνα).

β) Επιστημονικό συμπόσιο με το ίδιο θέμα από 3 μέχρι 5 Δεκεμβρίου στο Ινστιτούτο Γκαίτε Θεσσαλονίκης (Λεωφ. Νίκης 15), στο οποίο έχουν επιλωθεί συμμετοχή διακεκριμένοι επιστήμονες βυζαντινολόγοι από τη Γερμανία και την Ελλάδα.

Στο πλαίσιο των τιμητικών εκδηλώσεων για τη Θεοφανώ θα παρουσιαστεί επίσης η εξαιρετικής ποιότητας «Έκθεση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών εικόνων Βερόιας» (εγκαινία 1η Δεκεμβρίου 1991).

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στη γραμματεία πολιτιστικού τμήματος του Ινστιτούτου Γκαίτε Θεσσαλονίκης. Τηλ. 031-27.26.44 και 23.04.02.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ο Θησαυρός της Κέρου

Στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Γουλανδρή) εκτέθηκαν 34 αντικείμενα του Κυκλαδικού πολιτισμού της 3ης π.Χ. χιλιετίας.

Στη νέα έκθεση παρουσιάζονται είκοσι επτά έργα της Κυκλαδικής μαρμαρογλυπτικής που αγοράστηκαν το 1990 σε Δημοπρασίες εκτός Ελλάδος. Όλα σχεδόν αποτελούν μέρος του γνωστού σημαντικού συνόλου καταλοίπων του Κυκλαδικού Πολιτισμού που συμβατικά ονομάστηκε «Θησαυρός της Κέρου».

Ο «Θησαυρός» αυτός αποτελείται από μερικές εκατοντάδες έργα. Όλα χρονολογούνται μεταξύ του 2.800 και του 2.300 π.Χ. Ως το 1990, τα περισσότερα κομμάτια του «Θησαυρού» ήταν στη Βασιλεία της Ελβετίας, στην Ιδιωτική Συλλογή του γιατρού Ερλενμγιέρ.

Το Ίδρυμα Ν.Π. Γουλανδρή, προκειμένου να πραγματοποιήσει έναν από τους κυριότερους σκοπούς του, την προώθηση της επιστημονικής έρευνας του Κυκλαδικού Πολιτισμού, άρχισε να συγκεντρώνει τα σπαράγματα του Πολιτισμού του Αιγαίου για να μελετηθούν από τους ειδικούς και να συνεξεταστούν με τα άλλα αντικείμενα που βρέθηκαν σε συστηματικές ανασκαφές των Ελλήνων Αρχαιολόγων στην Κέρο.

Έτσι, μολοντί δεν πρόκειται για εντυπωσιακά, μνημειακά έργα, τα νέα δείγματα του Κυκλαδικού Πολιτισμού αποτελούν πολυσημαντικές μαρτυρίες για την μαρμαρογλυπτική των Προϊστορικών Κυκλάδων.

Από τα αντικείμενα που παρουσιάζονται στην Έκθεση, τα έξι αγοράστηκαν από το Ίδρυμα. Είκοσι τέσσερα σημαντικά κομμάτια αγοράστηκαν από την Εμπορική Τράπεζα.

Σκαλωσιές

Ο πρώτος κύκλος της σειράς διαλέξεων **Σκαλωσιές**, που οργάνωσε το Πνευματικό Κέντρο και η Δημοτική Βιβλιοθήκη του Δήμου Εοσμού, έκλεισε τον Απρίλιο του 1991.

Ο στόχος μας με την Σκαλωσιές ήταν να παρουσιάσουμε το λογοτεχνικό

και καλλιτεχνικό πρόσωπο της Θεσσαλονίκης στις Δυτικές συνοικίες.

Πρώτος ομιλητής αυτής της σειράς ο κ. Περικλής Σφυρίδης, που τον Οκτώβριο του 1989 είχε μιλήσει με θέμα «Δώδεκα ζωγράφοι της Θεσσαλονίκης». Τον Μάρτιο του 1990 ο κ. Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης μίλησε με θέμα «Άλλο τα λόγια άλλο τα γράμματα». Τον Δεκέμβριο του 1990 ο κ. Ντίνος Χριστιανόπουλος παρουσίασε «Τα λογοτεχνικά περιοδικά της Θεσσαλονίκης» 1889-1889. Τον Ιανουάριο του 1991 ο κ. Βασίλης Δημητράκος μας μίλησε, βασισμένος στην τότε ανέκδοτη εργασία του, με θέμα «Οι νέοι ποιητές της Θεσσαλονίκης, 1980-1989». Ο κ. Αλέξανδρος Κοσματόπουλος ήταν ο επόμενος ομιλητής της Σκαλωσιές τον Μάρτιο του 1991 μας μίλησε με θέμα «Η τέχνη της συγγραφής και η ανάγνωση του προσώπου».

Τέλος, ο κ. Π. Σφυρίδης μας μίλησε με θέμα «Οι νέοι ζωγράφοι της Θεσσαλονίκης, 1980-1990: ειδική αναφορά στους Τάσο Καλούτσα, Ηλία Κουτσούκο, Γιώργο Σκαμπαρδώνη».

Με τις έξι ομιλίες που οργανώθηκαν και με τα θέματα που παρουσιάσαν οι ομιλητές ανανεώθηκε κατά κάποιο τρόπο το καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό ενδιαφέρον στην περιοχή μας. Αυτό το αισιόδοξο αποτέλεσμα που είχαμε και η πείρα που αποκτήσαμε μας κάνει να συνεχίσουμε στο μέλλον με περισσότερο κέφι αυτή την προσπάθεια. Οι επόμενες ομιλίες θα ενταχθούν κάτω από τη θεματική ενότητα, «Οι Δυτικές συνοικίες στη Τέχνη, στην Ιστορία-Λαογραφία, στην Αρχιτεκτονική».

11ο Συνέδριο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης

Το ειδικό θέμα του εφεντινού 11ου Συνεδρίου Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης που πραγματοποιήθηκε από τις 31 Μαΐου ως τις 2 Ιουνίου 1991 στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως (κτήριο Weiler) ήταν: «Κυριαρχές τάσεις στην Τέχνη και την Αρχιτεκτονική του 16ου αιώνα».

Τα θέματα που παρουσιάστηκαν σχετικά με την κάπως παραμελημένη ετούτη περίοδο της ιστορίας μας ήταν:

Χρήστος Πατρινέλλης: Ο Ελληνισμός κατά την πρώτη Τουρκοκρατία (1543

-1600). Χαράλαμπος Μπούρας: Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική κατά τον 16ο αιώνα. Μαρία Καζανάνκη-Λάππα: Η εκκλησιαστική Εμυλογλυπτική στον 16ο αιώνα. Προβλήματα και επισημάνσεις. Γιώτα Οικονομάκη - Παπαδοπούλου: Μεταλλοτεχνία του 16ου αιώνα. Μια πρώτη προσέγγιση. Όλγα Γκράτζου: Εικονογραφημένα χειρόγραφα του 16ου αιώνα. Προβλήματα της έρευνας. Μαρία Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου: Η ζωγραφική των εικόνων στην Κρήτη, 1550-1600. Χρυσάνθη Μπαλογιάννη: Ελλαδικά εραστήρια εικόνων του 16ου αιώνα. Μυρτάλη Αχειμάστου-Ποταμιάνου: Ζητήματα μνημειακής ζωγραφικής του 16ου αιώνα. Η τοπική Ηπειρωτική Σχολή. Μανόλης Χατζηλάκης: Προβλήματα Κρητικής τοιχογραφίας 16ου αιώνα. Γιάννης Καρατζόγλου: Μια βασιλική του 16ου αιώνα στο Πορτί των Θεσσαλικών Αγράφων. Αφροδίτη Παοαλή: Ο Άγιος Παντελεήμων στην Ανατολή της Αγίας Σοφοκλής Σοφοκλέους. Εικονοστάσι των αρχών του 16ου αιώνα στον ναό της Παναγίας Καθολικής στο Πελενδρί Κύπρου. Μαρία Βασιλάκη: Εικόνα του Άγγελου Μπιτζιάνου στην Walters Art Gallery της Βαλτιμόρης. Αικατερίνη Κаланτζή-Ζημιτρούκη: Νεώτερα παλαιοχριστιανικά ευρήματα στον πόλη του Βόλου. Ευθύμιος Μαστροκότσας: Άγνωστοι παλαιοχριστιανικά βασιλικά εις τις επαρχίες Λεβαδείας και Παρνασσίδος. Χρήστος Κατσιμίνης: Η Εύληνη στέγη της βασιλικής της Αγίας Αικατερίνης του Σινά. Γεώργιος Δημητράκης: Η Φραγκόκκληση της Πεντέλης. Ορθόση Βαθαστοπούλας και Μαρικίττα Διαμαντοπούλου. Ιστορική δομική έρευνα μόνης Φωτοδότη Νάφου. Robert Ousterhout. Περί της κατασκευής του ναού του Παντεπιστίου στην Κωνσταντινούπολη. Σταύρος Μαμαλούκος: Ο ναός του Αγίου Ανδρέα στους Παραμυρίτες Ευθείας. Νικολία Ιωαννίδου. Καθολικό Μονής Αυγού στα Δίδυμα Ερμιονίδος. Παναγιώτης Βελασιόπουλος. Κάστρον Γαρδικίου. Μιχάλης Δωρίης. Πρόταση για την τυπολογία των σταυροεπιπέδων ναών. Ιωακείμ Παπάγγελος. Παρατρισηές στην οικοδομική εξέλιξη του καθολικού της αγιορείτικης Μονής του Παντοκράτορος. Κάτια Λοβέρδου-Τοιγαρίδα. Ανασκαφή βυζαντινού ναού μέσα στο κάστρο του Πλαταμώνα. Έλλη Κωνσταντινίδου. Οι Εμυλοτές εκκλησίες της μητροπολιτικής περιφέρειας Λεμεσού. Μαρίνα Κουφοπούλου-Μυριανθώες. Τεχνικές γνωστές από τα έργα τους στην Μονή Σινά κατά τον 16ο αιώνα. Αθηνά Χριστοφίδου. Οι μο-

νόκλιτες τρουλλαίες βασιλικές της Έξω Μάνης, Μιλτιάδης Πολυβίου. Ανιχνεύοντας την δημιουργία ενός μεταβυζαντινού αγιορείτικου καθολικού. Μαρία Μαυροειδή. Παρατηρήσεις στις παραστάσεις της πλάκας Τ.95 του Βυζαντινού Μουσείου. Έλενα Παπασταύρου. Το θέμα της Γεννήσεως επί της δυτικής πύλης του καθεδρικού ναού του Τρόνιρ. Αφέντρα Μουτζάλη. Παλαιοχριστιανικές θέσεις και ημερήσια της επαρχίας Πατρών. Αναστασία Οικονόμου. Η κεραμική των παλαιοχριστιανικών νεκροταφείων του Άργους. Ευγενία Δρακοπούλου. Μεταβυζαντινός ζωγράφος. Επεξεργασία σε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Νίκος Δρανδάκης. Οι βυζαντινές τοιχογραφίες του Παλαιομονάστηρου των Αγίων Σαράντα κοντά στην Σπάρτη. Ναυσικά Πανσελιού. Τοιχογραφίες του 13ου αιώνα στην Αργολίδα. Ευθύμιος Τσιγαρίδας. Οι τοιχογραφίες του ναού της Παναγίας Κυρωτίσσης στην Βέροια. Σταύρος Μοδερράκης. Άγιος Δημήτριος στον Πλατανό Σελίνου, Ν. Χανίων. Δημήτριος Τριανταφυλλόπουλος. «Αναγεννήσεις» και Ηαυχασίες στην μεταβυζαντινή τέχνη. Από τον Θεοφάνη στον Διονύσιο εκ Φουρνά και στον Κόντογλου. Χάρης Κουτούλης. Ιταλική εικόνα της Παναγίας «Maesta» σε ορθόδοξο ναό της Τήνου. Αικατερίνη Πατσουμά. Η κλίμακας στην παράσταση της Δευτέρας Παρουσίας. Γιάννης Ρηγάδης. Εμμανουήλ Σκορδίλη, η Αγία Τριάδα. Προβλήματα «ανάγνωσης». Γιώργος Κακαβάς. Τρεις επιφανειακές εικόνες σε ιδιωτική συλλογή της Αθήνας.

Η διεθνής προστασία των πολιτισμικών αγαθών

Μια δημόσια συζήτηση στην Αθήνα (10.5.1991)

Η νεοδουβερθεία Ελληνογερμανική Ένωση Νομικών διοργάνωσε στις 10.5.1991 στο Ινστιτούτο Goethe των Αθηνών δημόσια συζήτηση με το πάντοτε επίκαιρο, ιδίως δε τώρα, εν όψει μιας Ευρώπης χωρίς σύνορα μετά το 1992. θέμα: «Η διεθνής προστασία των πολιτισμικών αγαθών». Ομιλήτες ήσαν τρεις: ο καθηγητής Γ. Κουμάντος, που θα έκανε μια γενική εισαγωγή, και οι καθηγητές του ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου Ερικ Jayme (Χαϊδελβέργη) και Σπύρ. Βρέλλης (Αθήνα), που θα ανέπτυσαν την νομοθεσία, την νομολογία και τους προβληματι-

σμούς επί του θέματος αντιστοίχως στην Γερμανία και την Ελλάδα, ιδίως από την άποψη του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.

Πρώτος έλαβε το λόγο ο προεδρεύων καθ. Γεώργιος Κουμάντος, ο οποίος ετόνισε ότι το θέμα της διεθνούς προστασίας των πολιτισμικών αγαθών έχει πολλά επίπεδα και απασχολεί πολλούς κλάδους του δικαίου (συνταγματικό, ποινικό, αστικό, διεθνές κλπ.). Το ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο ασχολείται με το θέμα, αφ' ής στιγμής το αγαθό μετακινείται από μια χώρα σε άλλη, διότι θεσβαίως κάθε χώρα έχει την δική της έννομη τάξη. Για τα πολιτισμικά αγαθά έχουν αναφερθεί πολλές διεθνείς συμβάσεις, στις οποίες όμως, λόγω των συμβιβασμών των συμβαλλομένων, αγνοείται συνήθως ο σταυρός του προβλήματος. Και το πρόβλημα αναφέρεται από τους κινδύνους που διατρέχουν τα πολιτισμικά αγαθά, κινδύνους, πρώτον, υλικής καταστροφής, κινδύνους, δεύτερον, κλοπής (ιδίως σε συνδυασμό με την παράνομη μετακίνηση τους εκτός της χώρας, με την καταστροφή τους, με την απόκρηψη τους, που τα καθιστά απρόσιτα στο κοινό). Θα αναρωτηθεί κανείς, γιατί αποτελεί ένα είδος προσβολής ενός έθνους, λαού κλπ. η μετακίνηση του πολιτισμικού αγαθού, η μη ύπαρξη του σε συγκεκριμένο κράτος.

Στο πλαίσιο αυτό αναπτύσσονται κάποια συγκρουόμενα συμφέροντα και αντιστοιχείς επιχειρηματολογίες. Η ελευθερία της ιδιοκτητή συγκρούεται προς την υποχρέωσή του να κινείται μέσα στα όρια του νόμου, που συνήθως απαγορεύει την άνευ αδείας μεταφορά του πολιτισμικού αγαθού ή ασφάλεια των συναλλαγών, την οποία συνήθως επικαλούνται οι μετέχοντες στο πολύπλοκο και όχι πάντοτε τόσο καθαρό εμπόριο των πολιτισμικών αγαθών, αίρεται ίσως από το γεγονός ότι ακριβώς λόγω της φύσεως του αυτής το εμπόριο τέχνης ολίγης προστασίας έχει ανάγκη. Τέλος, το συμφέρον του κράτους υποδοχής/εισαγωγής του πολιτισμικού αγαθού, λόγω του γοήτρου που η παρουσία του εκει συνεπάγεται (πλούσια μουσεία κλπ.) ή της προστασίας του κολλοπίστου αγοραστή-πολίτη που συγκρούεται προς το συμφέρον του κράτους προελεύσεως, που βλέπει να πτωχώνει η πολιτισμική του κληρονομιά, καθώς τμήματά της εξάγονται

(συνήθως παρανόμως) και πωλούνται στο εξωτερικό.

Οι υπέρμαχοι της ελευθερίας του εμπορίου αυτού αναπτύσσουν και μια σειρά επιχειρημάτων που μπορούν όμως να καταρριφθούν με σχετική ευκολία. Λέγουν π.χ. (α) ότι θα πρέπει να υπάρξει «μια δίκαιη κατανομή των πολιτισμικών αγαθών στον κόσμο». Αλλά εάν αυτό ισχύει, να μοιρασθούν δίκαιως και τα λοιπά πλούτη της γης (το πετρέλαιο, τα συσσωρευμένα κεφάλαια, η τεχνολογία κλπ.) (β) ότι «ο πολιτισμός είναι κοινός ολοκλήρου της ανθρωπότητας», αλλά τότε γιατί καταθύνεται σε κάποια ισχυρά κέντρα εμπορίου, ενώ αφετέρου ο κάθε λαός ταυτίζεται με τις δικές του πολιτισμικές δημιουργίες (γ) ότι «για το παράνομο εμπόριο φταίει η ύπαρξη απαγορεύσεων εξαγωγής», πράγμα όμως που αποτελεί σόφισμα, διότι θα μπορούσε να πε κανείς ότι φταίει η ελευθερία εισαγωγή λαθραίων εξαχθέντων πολιτισμικών αγαθών στην χώρα υποδοχής (δ) ότι οι αρχαιότητες και τα έργα τέχνης «υπόκεινται σε μεγάλους κινδύνους καταστροφής στις χώρες προελεύσεως», ως εάν οι κίνδυνοι που διατρέχουν τα πλούσια κράτη (π.χ. από ένα πόλεμο και τις καταστροφές του, ιδίως στην εποχή των πυραύλων και των ατομικών όπλων) είναι μικρότεροι (ε) ότι «ειδικός στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά» μετά το 1992, με την κατάρρευση των εσωτερικών συνόρων και των τελωνείων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, «πρέπει να υπάρξει ελευθερία της διακίνησης και των πολιτισμικών αγαθών», ως εάν αυτό μπορούσε να εξομοιωθούν μ' ένα σακκά πατάτες ή κάποιους τόνους θοδινού κράτους.

Ο καθ. Γ. Κουμάντος δεν προχώρησε περαιτέρω σε αναζήτηση κάποιων λύσεων, ενθυσιάσει όμως μια παλαιότερη πρόταση, που να είναι το κράτος ενόχως στις σχετικές δικές, με την δημιουργία μιας «δευτεροβάθμιας» τρόπων τινά κυριότητος των πολιτισμικών αγαθών από το Κράτος, εκεί όπου αυτή δεν προβλέπεται.

Εν συνεχεία τον λόγο έλαβε ο καθ. Ερικ Jayme (Χαϊδελβέργη), ο οποίος είπε ότι στο γερμανικό δίκαιο γίνεται διάκριση μεταξύ κλεμμένων και παρανόμως εξηγμένων κοινών εμπρηματιών. Ειδικώς για πολιτισμικά αγαθά υπάρχουν και κάποιες αποφάσεις του ανώτατου δικαστηρίου, όπως εκείνη

της 27.7.1972 για αρχαιότητες της Νιγηρίας. Αυτές είχαν ασφαλισθεί σε γερμανική ασφαλιστική εταιρεία κατά δε την διάρκεια του ταξιδιού εχάθη ένα μέρος τους. Η εταιρεία προσέφυγε στην δικαιοσύνη, υποστηρίζοντας ότι η σύμβαση που είχε συνάψει ήταν άκυρη, διότι οι αρχαιότητες είχαν εξαχθεί παράνομως από την Νιγηρία. Το δικαστήριο έκρινε (βάσει του άρθρου 138 του γερμανικού Αστικού Κώδικα) ότι ισχύει ο νιγηριανός νόμος για την προστασία των πολιτισμικών αγαθών της χώρας αυτής, συνεπώς δε η εξαγωγή που έγινε κατά παράβαση του νόμου αυτού δεν μπορεί να τύχει προστασίας από τον γερμανικό Αστικό Κώδικα, και εθεώρησε την σύμβαση άκυρη (αν και όχι χωρίς κριτική). Εφίρμωσε δηλ. στην περίπτωση αυτή την lex fori.

Ήδη η Σύμβαση της Ρώμης (που ισχύει στην Ελλάδα από 1.4.1991) εισάγει με το άρθρο 7 § 1 εξαιρέσεις (ως προς την εφαρμογή του αναγκαστικού δικαίου άλλης χώρας) επειδή όμως η Γερμανία διατύπωσε επιφύλαξη ως προς το σημείο αυτό, εξακολουθεί η υφιστάμενη κατάσταση, δηλ. το αλλοδαπό αναγκαστικό δικαίο εφαρμόζεται βάσει της καλής πίστεως (άρθρ. 138 γερμ. ΑΚ).

Ως προς τα κλεμμένα, στη Γερμανία εφαρμόζονται οι διατάξεις του εμπραγματικού δικαίου (ΑΚ 159 § 1) και δεν υπάρχει καλή πίστη, με μία εξαίρεση στην εκποίηση (πρβλ. όμως διατάξεις του ελληνικού ΑΚ). Κάτα συνέντευξη πολλές αγοραπωλησίες γίνονται σε Ιταλία, Ελβετία, όπου οι σχετικές διατάξεις αναγνωρίζουν νόμιμο τίτλο μετά πάροδο κάποιου χρόνου. Παρεμπιπτόντως πάντως το εζής φαινόμενο σε μία περίπτωση, όπου κλεμμένα νομίσματα από την Β. Γερμανία εξήχθησαν στην Ελβετία παράνομως και εκεί επωλήθησαν σε Γερμανό αγοραστή, ο οποίος τα επανεπίσπεσε στην Γερμανία. Μόλις απεκαλύφθη ότι ήταν κλεμμένα τα επέστρεψε στους νόμιμους ιδιοκτήτες, ήγειρε δε αγνήτη κατά το άρθρο 934 του ελβετικού ΑΚ, που ορίζει ότι ο κτήτωρ μπορεί να ζητήσει αποζημίωση για τα αντικείμενα που επέστρεψε. Στην Γερμανία όμως δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο και ο αγοραστής, αν και καλόπιστος, δεν απειζημιώθεται. Έκρινε δηλ. το γερμανικό δικαστήριο ότι η λαθραία μεταφορά εκτός της χώρας δεν αίρει την εφαρμογή του Γερμανικού Δικαίου.

(Στο αγγλικό δίκαιο συμβαίνει το αντίθετο, π.χ. στην υπόθεση *Petrazzini* κατά *Christie's*, όπου η προστασία παρεσχέθη βάσει άλλων διατάξεων περί μεταφορών). Η περίπτωση αυτή μεταφορές των αντικειμένων σε άλλες χώρες, ώστε σε περιπτώσεις διεκδικήσεων να ισχύσει το ευνοϊκότερο *lex rei sitae*, αντιβαίνει, ειδικώς στα πολιτισμικά αγαθά, προς ένα άλλο σοβαρό δικαίωμα, θα λέγαμε πάτριο δικαίωμα ή *lex patriae*.

Μία τέτοια απόφαση, προ ολίγων εβδομάδων, γερμανικού δικαστηρίου, στην περίπτωση της κλαίσισης παιλαίας σφραγίδος της πόλεως του Αμβούργου, αλλάζει δραματικώς την κατάσταση. Ο αγοραστής εθεωρήθη καλόπιστος, αλλά η σφραγίδα παρεδόθη στο Αμβούργο, διότι το δικαστήριο έκρινε ότι είναι πάτριος θησαυρός επιστρεπτός. Ήδη τίθεται το θέμα της ανάγκης εισαγωγής κάποιων νέων σαφών διατάξεων που θα καθιστούν σεσαστό το δικαίο της χώρας προελεύσεως των πολιτισμικών αγαθών. Οι δυσκολίες βεβαίως του προβλήματος είναι γνωστές και θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και άλλες παράμετροι (εθνικότης καλλιτέχνη, τόπος δημιουργίας, εθνικότης παραγγελιοδότηου κλπ.).

Ο καθ. Σπύρ. Βρέλλης, που εξέτασε το θέμα από ελληνικής πλευράς, ετόνισε κατ' αρχάς ότι η Ελλάς, ως χώρα κατ' εξοχήν εξαγωγής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης, έχει αντιμετώπισει ελαχίστους περιπτώσεις εισπηγμένων πολιτισμικών αγαθών. Υπενθύμισε επίσης την ισχύουσα σύμβαση της UNESCO 1970 «περί λήψεως μέτρων παρεμποδιστικής της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητας των πολιτισμικών αγαθών» (N 1103/80), την οποία όμως αρνούνται να κυρώσουν μέχρι σήμερα όλες σχεδόν οι χώρες-εισαγωγείς (με εξαίρεση τις ΗΠΑ και τον Καναδά), είτε διότι δεν προβλέπει προθεσμίες παραγραφής είτε διότι προβάλλουν την προστασία των καλοπίστων αγοραστών.

Ανεφέρθη στην περίπτωση πωλήσεως ελληνικών αρχαίων στην Γερμανία που ήχθη ενώπιον ελληνικού δικαστηρίου. Το άρθρο 5 § 1 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα ορίζει σαφώς ότι οι διατάξεις του ισχύουν και για τους αλλοδαπούς η δε πώληση αρχαίων αποτελεί υπεξαίρεση κατά του Ελληνικού δημοσίου, το οποίο σύμφωνα με το

Σύνταγμα και τον νόμο «Περί αρχαιοτήτων» είναι ο ιδιοκτήτης τους. Η πώληση ήταν κακούρηγος ο δε αγοραστής διέπραξε το αδίκημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος. Θα έπρεπε μόνον να εξαλειφθεί εάν τα ανωτέρω αδικήματα (υπεξαίρεση, αποδοχή προϊόντων εγκλήματος) ήταν αξιόποινα και στην Γερμανία in abstracto ή in concreto. Ο Άρειος Πάγος απάντησε καταφατικώς, αν και έκρινε ότι ήταν αξιόποινα in abstracto.

Βεβαίως, από 1.4.1991 ισχύει πλέον η Σύμβαση της Ρώμης, το άρθρο 7 § 2 της οποίας εξασφαλίζει την εφαρμογή των ελληνικών προστατευτικών κανόνων δικαίου. Η υπέρψη τους δεν αναγνωρίζει την κτήση εμπραγματικού δικαιώματος, όπως εδάλλου εκρήθη και με την απόφαση δικαστηρίου του Τορίνο στην περίπτωση παρανόμως εξηγμένων αρχαιοτήτων που απεδόθησαν στον Ισμηρινό.

Συνεπώς στην περίπτωση παρανόμως εξαγωγής και πωλήσεως στο εξωτερικό πρέπει να γίνει δεκτό ότι η σύμβαση πάσχει και ότι η κτήση εμπραγματικού δικαιώματος βάσει της *lex rei sitae* για τον καλόπιστο αγοραστή αποτελεί μια άδωκω μηχανική λειτουργία, ιδίως στην περίπτωση των πολιτισμικών αγαθών. Διότι έτσι η πολιτισμική κληρονομιά γίνεται πιναχότερη και η προστασία του καλοπίστου αγοραστή αποβαίνει σε βάρος ενός υπερίστου αγαθού, της προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς του κράτους προελεύσεως. Η επανεισαγωγή του πολιτισμικού αγαθού απλώς είναι λύση αμφίβολη, μία δε πρόσφορη λύση θα ήταν η άμεση εφαρμογή των προστατευτικών διατάξεων, π.χ. του ελληνικού αρχαιολογικού νόμου κατά του παρανόμου κατόχου. Αλλά εδώ εγγίζομε πλέον ένα άλλο πρόβλημα, την εκτελεστότητα των αποφάσεων των δικαστηρίων μιας χώρας στο εξωτερικό.

Επακολούθησε σύντομη συζήτηση, στην οποία εβλήσαν θέματα (α) εναισθησιώσεως του ουσιαστικού δικαίου, όπως στο συγκεκριμένο θέμα προτείνεται με το σχέδιο του UNIDROIT, (β) του καθεστώτος των Ελληνικών μαρμάρων, (γ) των κριτηρίων εθνικότητας του πολιτισμικού αγαθού (δημιουργός; τόπος ερεύσεως; τόπος δημιουργίας; χρόνος παραμονής; κλπ.), ενώ την συζήτηση έκλεισε ο καθ. Γεώργ. Κουμπιάκης με κάποιες σκέψεις για μια ποιοτική διάκριση των πολιτισμικών

αγαθών και την αναζήτηση κάποιων λύσεων βάσει αυτής. Θα ήταν όμως αυταπάτη, είτε, να πιστεύει κανείς ότι όποιοι τυχόν κανόνες δικαίου θεσπισθούν θα έχουν αναδρομική ισχύ.

Π. Α. Πάντος

Μονεμβασία: Δ' Συμπόσιο Ιστορίας και Τέχνης

Το ετήσιο Συμπόσιο, που οργανώνεται στη Μονεμβασία το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουλίου, λίγο μετά την καθιερωμένη επέτειο της αποχώρησης των Τούρκων από αυτήν (23 Ιουλίου), έχει γίνει πια περιφερειακός θεσμός. Με την οικονομική υποστήριξη, πλέον, του ΥΠ.Π.Ο., με την συμβολή της Ε' Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Σπάρτης, της τοπικής Μητρόπολης, της Κοινότητας, μουσείων των Αθηνών, των Βρετανικών Πρεσβείας, Συμβουλίου και Σχολής, του Ιταλικού Ινστιτούτου, αλλά και με την επίσης οικονομική χορηγία της Ιντεραμερικής, έχοντας πάντα ως οργανωτές και εμπισχυτές το ζεύγος των αρχιτεκτόνων Χ. και Α. Καλλιά και με την ολική στήριξη του Μονεμβασιώτικου Συμβουλίου, καθιερώθηκε ως σημείο συνάντησης επιστημόνων και ειδικών, με αντικείμενο κυρίως τη βυζαντινή και ενετική Πελοπόννησο.

Το Συμπόσιο πλαισιώνεται με βραδιές μουσικής, οι οποίες φέτος αφιερώθηκαν σε συνθέσεις εποχής μαρκό Καθώς και σε ελληνική παραδοσιακή μουσική, με το συγκρότημα της Δόμνας Σαμίου, ενώ κλείνει με το υπαίθριο κοινό δείπνο των συνέδρων, σε διαφορετικό, κάθε φορά, χώρο της Μονεμβασίας.

Η φετινή σύνοδος είχε, επίσης, την ιδιαιτερότητα να είναι αφιερωμένη στον άγιο βυζαντινολόγο σερ Στήβεν Ράνομιαν, ο οποίος, θαλερός στα 91 χρόνια του, κατέστη και επίτιμος δημόσιος Μονεμβασιώσις, γεγονός που εξετίμησε με ιδιαίτερη συγκίνηση. Άλλη ιδιαιτερότητα του Συμποσίου, με αντικείμενο περιηγητικές και αδειωματούχους στην Πελοπόννησο (περιγραφές, αναφορές και στατιστικές τους μέχρι και τον 19ο αιώνα), ήταν η οργάνωση σχετικής έκθεσης στο κτήριο του παλαιού τζαμιού, στο «Κανόνι», που έτσι και εγκαίνιαστηκε φέτος, με αξιολόγο και ευπρόσφορο κατάλογο. Άψογος ήταν, για την πληρότητα

και την αισθητική εμφάνισή του, και ο κατάλογος - πρόγραμμα του Συμποσίου. Οι ανακοινώσεις έφτασαν τον αριθμό των 27 και κατά συνέπεια το ωρολόγιο πρόγραμμα ήταν πολύ φορτωμένο, με πρώτη εισιγήγρια την κ. Ελ. Γλύκατζη - Αητweiler και με παρούσα τη νέα Υπουργό Πολιτισμού κ. Φαρούδα - Μπενάκη.

Επειδή το Συμπόσιο κινείται, πλέον, στο επίπεδο συνεδρίου αξιώσεων, θα πρέπει να σημειώσουμε, επιπλέον, ότι για μεν φέτος υπήρξε μικροφωνική εγκατάσταση, όμως παραμένει άλυτο το θέμα της υπερβολικής ζήτησης στο κτήριο (παλαιά εκκλησία του Αγ. Νικολάου «του Λικνίου», που φαίνεται ότι δεν λειτουργήθηκε ποτέ και για δεκαετίες είχε στεγασεί το δημοτικό σχολείο της κωμόπολης). Τα παράθυρα είναι προς τη μία, μόνο, πλευρά του, ανοίγει μόνο η μισή πόρτα, και οι τέσσερις ανεμιστήρες δεν αρκούσαν για να δροσιστεί, κάπως, η αίθουσα. Εφόσον χρησιμοποιηθεί ως αποκλειστικός τόπος συμποσίου και άλλων συγκεντρώσεων, θα πρέπει να αποφασιστεί η αναστήλωσή και ο εξοπλισμός της και να υπάρξει τεχνικός που να επιδέχεται συνεχώς τις ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις. Τέλος, ομιλήτες τίθενται επί τάπητος το μέγα θέμα δικτύων, κυρίως αποχέτευσης, και ανακατασκευής των καλντεριμών σε πρώην χωριό που μεταβάλλεται όρθην σε πόλη.

Βασίλης Κ. Δωροπητής

Ε' Επιστημονική Συνάντηση Αττικής

Ο Επισμορφωτικός Σύλλογος Παιονίας, σε συνεργασία με τους άλλους Σύλλογους της περιοχής, διοργανώνει την Ε' Επιστημονική Συνάντηση ΝΑ Αττικής στο Μουσείο Βορρέ, στην Παιονία, από 5 έως 8 Δεκεμβρίου 1991.

Οι ανακοινώσεις των Ερευνητών του Συνεδρίου θα αφορούν σε θέματα Αρχαιολογίας, Ιστορίας, Λαογραφίας, Οικολογίας, Αρχιτεκτονικής, Γεωλογίας κ.ά. και έχουν άμεση σχέση με την περιοχή της ΝΑ Αττικής.

Το Συνέδριο τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και του Δήμου Παιονίας.

Για πληροφορίες: ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ
Βασ. Γεωργίου 6 - 190 02 ΠΑΙΟΝΙΑ
Τηλ.: 6644140-6643426

BIBLIA

Μουσαίου: «Τα καθ' Ηρώ και Λεάνδρον. Ερωτική ιστορία του 5ου αιώνα».

Πρόλογος, σχόλια, σημειώσεις: Σωκράτης Λ. Σκαρτσής. Εκδ. «Καστανιώτη», Αθήνα 1989

Ποιητής από τη Θράκη, ο Μουσαίος έζησε στα τέλη του 5ου και στις αρχές του 6ου αι. μ.Χ. Το έργο του αυτό είναι μια έμμετρα ερωτική μυθιοστία. Δυστυχώς το κείμενο δεν συνοδεύεται από μετάφραση και, μόλο που είναι του 5ου μ. Χ. αιώνα, διαβάζεται δύσκολα.

Οι τοιχογραφίες του Αγ. Δημητρίου στο Μακρυχώρι και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στον Οξύλιθο της Εύβοιας Μελέτα Εμμανουήλ Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών, Αθήνα 1991

«Οι τοιχογραφίες δύο Βυζαντινών ναών στην Εύβοια, που τοποθετούνται χρονολογικά γύρω στα τέλη του 13ου και στις αρχές του 14ου αιώνα, είναι το θέμα αυτής της μελέτης. Πρόκειται για τον ναό του Αγίου Δημητρίου στο Μακρυχώρι, που χρονολογείται με επιγραφή στο 1302/3, και τον ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στον Οξύλιθο. Λόγω της μεγάλης ομοιότητας που συνδέει τη ζωγραφική των δύο μνημείων ως προς το εικονογραφικό πρόγραμμα, την εικονογραφία των παραστάσεων και την τεχνοτροπία, τα μνημειακά αυτά σύνολα αποτελούν αδιάσπαστη ενότητα.

Η μελέτη των τοιχογραφιών του Αγίου Δημητρίου και της Κοιμήσεως παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αρκετούς λόγους:

α) η κτηριοτική επιγραφή του Αγίου Δημητρίου, που αναφέρει ως κτήτορα τον Μιχαήλ Ταμίω, ο οποίος φέρει και τον τίτλο του πανσεβαστάτου, αποτελεί σημαντικό μαρτυρία για την ιστορία της Εύβοιας κατά τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας· β) ο ζωγραφικός διάκοσμος της Κοιμήσεως αντιπροσωπεύει χαρακτηριστικό παράδειγμα προγράμματος ναού με καθαρά κοιμητηριακό χαρακτήρα· γ) με τη μελέτη των μνημείων μιας Λιτικοκρατού-

αρχαιολογικά

μενης περιοχής, όπως είναι η Εύβοια, γίνεται δυνατόν να διαπιστωθεί η επίδραση που άσκησε η Δυτική τέχνη στους Έλληνες καλλιτέχνες κατά την περίοδο αυτή και να εντοπισθούν Δυτικά στοιχεία στη Βυζαντινή ζωγραφική και δ) ο ναός του Αγίου Δημητρίου και ο ναός της Κοιμήσεως προσφέρουν αξιόλογη μαρτυρία για τις πολιτιστικές δραστηριότητες στην Εύβοια καθώς και για τη σχέση της θρησκευτικής παραδόσεως κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας.

Η επαναστάτρια και ο Σύλλας

Κώστας Β. Καρασάθης

Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1990

Είναι από τα μυθιστορήματα που ευχάριστα διαβάζονται και από μεγάλους και από μικρότερους, στους οποίους, επιπλέον, προσφέρει γνώσεις για ιστορικές περιόδους (πρώτοι χρόνοι Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στην Ελλάδα) που δίδονται στα σχολεία. Με τη ρωμαϊκή κατάληψη των Αλών, την ηρωίδα του μυθιστορήματος Αλκινόη, τον άρχοντα πατέρα της, τον αρραβωνιαστικό της Νικάνδρο, τον Αγγίνορα, αντίζηλο του Νικάνδρου και προδότη, και ένα σωρό άλλους χαρακτηριστές που τους παισιώνουν, ζούμε το μεγαλείο και την κακομοιρία των Ελλήνων, τα πάθη τους και τις ελπίδες τους, παρακολουθούμε τους δρόμους όπου δαδίζουν και ακούμε τους θεούς που τους μιλούσαν.

Μακεδονικός τάφος στο Κοτρώι Ερέτριας

Αμαλία Καραπαχαλίδου

Αθήνα 1989

«Η παρουσίαση του μακεδονικού τάφου από το Κοτρώι Ερέτριας -ένα ακόμη μνημείο στα ήθη γυναικά της Ερέτριας, που δημοσίευσε ο Vollmoeller στις αρχές του αιώνα- δίνει κάποιες πληροφορίες γύρω από την ταφική αρχιτεκτονική, τα ταφικά έθιμα, την κεραμική και τη μικροτεχνία της εποχής.

Η ύπαρξη των μνημείων αυτών αποτελεί αδιάμφωστη απόδειξη για τις επιδράσεις που είχε η μακεδονική παρουσία στο συγκεκριμένο χώρο αλλά και στην Εύβοια γενικότερα (...).

Αξιοσημείωτο είναι ότι τάφοι του ίδιου τύπου αποκαλύφθηκαν και στην Πόλη της Χαλκίδας, την άλλη μεγάλη περιοχή του νησιού που διαδραμάτισε ση-

μαντικό ρόλο στην αρχαιότητα. Οι τάφοι αυτοί φθάνουν μέχρι τα ρωμαϊκά χρόνια, ορισμένοι μάλιστα αποτελούν τον μακρινό απόηχο του αρχέτυπου».

Νεοελληνικός κεφαλόδεσμος

Κατερίνα Κορρέ-Ζωγράφου

Αθήνα 1991

Η καθηγήτρια Κ. Κορρέ-Ζωγράφου προσφέρει αξιόλογη συμβολή στις γνώσεις μας για την ελληνική παράδοση στο θέμα της παρουσίας της κεφαλής.

Η Κ.Κ.-Ζ μελετά τον 18ο αιώνα εξετάζοντας όμως και τις προηγούμενες περιόδους (αρχαιότητα, βυζάντιο). Η διαχρονικότητα αυτή, της μελέτης, δείχνει πόσο σταθερά υπήρξαν πολλά στοιχεία στο χώρο όπου ζήσαν οι Έλληνες (κυρίως Ελλάδα, Μ. Ασία). Η φωτογραφική τεκμηρίωση της μελέτης είναι ιδιαίτερα πλούσια και τα καλοδιαλεγμένα δημοτικά τραγούδια εξετάζονται με τρόπο διαφωτιστικό. Τέλος, αγγλική περίληψη κάνει το βιβλίο αυτό προσιτό και σε ξενόγλωσσο κοινό.

Η καθημερινή ζωή στην Κωνσταντινούπολη τον αιώνα του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς

Ρομπέρ Μοντράν

Εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1991

Γνωστός ιστορικός ο Ρ. Μ., παρουσιάζει την καθημερινή ζωή, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, μέσω διαφόρων ενδοτήτων (Τούρκων, Ελλήνων, Αρμενίων και Εβραίων) που ζούσαν τον 16ο αιώνα στην Κωνσταντινούπολη. Περιγράφει την πόλη, τα κτήρια, τις γειτονίες και τη ζωή εκεί μέσα. Είναι μια μελέτη-περιπλάνηση, όλο χρώμα και εκπλήξεις.

Ίστωρ

Τεύχος 3, Μάιος 1991

Κυκλοφόρησε το 3ο τεύχος του Περιοδικού Ίστωρ, στις σελίδες του οποίου θα βρείτε εξαιρετικά ενδιαφέροντα άρθρα, τόσο γενικού ενδιαφέροντος (Michel Certau, «Ιστορία. Επισημή και Μυθοπλασία», August Nitsche, «Σκοπαι και μέθοδοι της ιστορικής έρευνας της συμπεριφοράς».

Mark Mazower, «Η συγκρότηση του αντικομμουνιστικού κράτους») όσο και ειδικού (Ελένη Καλλιγά, «Το Σύνταγμα του Maitland για τα Επτάνησα (1817). Ιόνιος καταβολές και βρετανικοί στόχοι», Νίκη Α. Κουτράκου, «Βυζαντινή πολιτική ιδεολογία και προπαγάνδα: Μετασχηματισμοί, θέσεις και αντιθέσεις. Το παράδειγμα του Λέοντος Ε' του Αρμενίου», Δημήτρης Ν. Κασαπίδης, «Ο θεσμός του Πατριμονίου μέσα από τέσσερις παροχές Πατριμονίου της Καθολικής Επισκοπής Θήρας των ετών 1631, 1636 και 1652».

Ενάλι, Supplement 1 και 2

Hellenic Institute of Marine

Archaeology

Athens 1991

Κυκλοφόρησαν τα δύο πρώτα τεύχη-παραρτήματα των Ενάλιων, σε αγγλική γλώσσα. Στο Supplement 1 γίνεται η πρώτη λεπτομερής παρουσίαση των υποβρύχιων ανασκαφών και των ευρημάτων του ναυαγίου πλοίου της αρχαϊκής περιόδου (περί το 600 π.Χ.) που βρέθηκε στα ανοιχτά του νησιού Τζίλιο της Τοσκάνης. Το κείμενο υπογράφει ο επικεφαλής της ανασκαφής Mensun Bound. Η ανασκαφή του ναυαγίου αυτού μας παρέχει πληροφορίες για το ναυτικό εμπόριο και τις συναλλαγές στη Μεσογεία κατά την αρχαϊκή περίοδο, εποχή για την οποία οι γνώσεις μας είναι περιορισμένες. Το φωτογραφικό υλικό που συνοδεύει το κείμενο είναι πλούσιο και διαφωτιστικό. Το Supplement 2 είναι αφιερωμένο στον Peter Throckmorton, τον πρωτόπλοτο του υπερέσσης αρχαιολογίας. Τα άρθρα υπογράφουν οι Mensun Bound, Χαράλαμπος Κριτζάς.

Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα.

Η περιφερειακή διάσταση

Ντόρα Ν. Κόνσολα

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1990

«Η αρχική μορφή της εργασίας αυτής αποτέλεσε τμήμα μιας γενικότερης μελέτης για την περιφερειακή ανάπτυξη. Σκοπός της ήταν η εξέταση της πολιτιστικής ανάπτυξης ως μέσου της περιφερειακής πολιτικής και η διατύπωση προτάσεων ενίσχυσης του αποκεντρωτικού ρόλου της πολιτιστικής δράσης. Ο πυρήνας όμως αυτός

αρχαιολογικά

εμπλουτίστηκε στη συνέχεια με συστηματική θεωρητική και εμπειρική έρευνα, ώστε να αποτελέσει ένα συγκροτημένο σύνολο, ικανό να διεκδικήσει την αυτοδυναμία του ως μελέτη της πολιτιστικής δραστηριότητας στην περιφέρεια και της κρατικής πολιτικής που ασκήθηκε για την προώθησή της(...)

Η μεθοδολογική προσέγγιση της μελέτης στην τελική της μορφή στηρίζεται στην προδιαγραφη ενός προτύπου στρατηγικής της περιφερειακής πολιτιστικής ανάπτυξης. Με την ανάλυση των στατικών δεδομένων και τη συνολική εκτίμηση των υπόλοιπων διαθέσιμων στοιχείων και πληροφοριών, δίνεται η δυνατότητα να δοκιμαστεί το πρότυπο αυτό στον ελληνικό περιφερειακό χώρο. Η διερεύνηση των συνιστησών του προτύπου βοήθησε όχι μόνο στη διατύπωση των συμπερασμάτων αλλά και στη διαμόρφωση της τελικής πρότασης για τα θεσμικά όργανα της αποκεντρωτικής πολιτικής στον πολιτιστικό τομέα.

Με τα αποσπάσματα αυτά του προλόγου του βιβλίου θεωρούμε ότι δείχνεται η σημασία που έχει η μελέτη αυτή για την ανάπτυξη της σύγχρονης Ελλάδας.

Περιβάλλον, από το Α ως το Ω Γρηγόρης Τσουνής

Εκδ. Γεν. Γραμματεία Νέας Γενιάς και Ελληνική Ετ. Προστασίας της Φύσης, Αθήνα 1991

Σε μορφή λεξικού κυκλοφόρησε το πολύ χρήσιμο για όλους μας βιβλίο του βιολόγου Γρ. Τσουνή. Σήμερα που η Αρχαιολογία ασχολείται με το περιβάλλον, τα οικοσυστήματα και τόσα άλλα θέματα και έννοιες, οι οποίες για τους ειδικούς παραμένουν ακόμα ασαφείς, το μικρόσχημο αυτό βιβλίο είναι πολύτιμο.

Με το λεξικό αυτό τα παιδιά θα αποκτήσουν γνώσεις και θα ευαισθητοποιηθούν σε θέματα περιβαλλοντικά, οι δε μεγάλοι θα εμβαθύνουν σε έννοιες όχι πάντοτε γνωστές ή κατανοητές.

Το «Περιβάλλον» διατίθεται στα βιβλιοπωλεία, στη Γ. Γ. Νέας Γενιάς (Αχαρνών 417, 111 43 Αθήνα) και στην Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης (Νίκης 24, 105 57 Αθήνα).

Τα ελληνικά οικογενειακά φιλολογικά περιοδικά 1847- 1900

Μάρθα Καρποζήλου

Ιωάννινα 1991

Πρωτότυπη και χρήσιμη η μελέτη αυτή, η οποία επιτρέπει να παρακολουθησούμε από το 1847 ως το 1900 την εξέλιξη των οικογενειακών φιλολογικών περιοδικών, που συμβαδίζει με αυτή της «οικογένειας».

Όπως όμως την οικογένεια και την οικογενειακή ζωή ρυθμίζει η γυναίκα, μπορούμε να πούμε ότι τα περιοδικά αυτά καθρεφτίζουν τις κοινωνιολογικές εξελίξεις των γυναικών στη δεδομένη χρονική περίοδο.

«European Environmental Yearbook»

Κυκλοφόρησε η νέα έκδοση αυτού του διετούς, εκδόσους οργάνου και επιθεώρησης για το φυσικό και δομημένο περιβάλλον στην Ευρώπη, με αναφορές στις ΗΠΑ και στην ΕΣΣΔ, κοινή έκδοση βρετανικού και ιταλικού οργανισμών («DOC - TER»). Τα λήμματα για την Ελλάδα καλύφθηκαν με φροντίδα της Ελληνικής Εταιρείας, ενώ εκδόσε για την πολιτισμική κληρονομιά έχει συνταχθεί από τον συνεργάτη μας Βασίλη Δωροβίνη.

Ο τόμος αυτός, όπως και ο προηγούμενος, έχει εκδοθεί σε αγγλική και σε ιταλική γλώσσα. Πληροφορίες στην Ελληνική Εταιρεία, Βουκουρεστίου 36 (τηλ. 3605 319).

Οι Έλληνες στη Μαύρη Θά- λασσα από την εποχή του χαλ- κού ως τις αρχές του εικοστού αιώνα

Μαρίαννα Κορομηλά

Εκδ. Πανόραμα, Αθήνα 1991

Με άρθρα τους συμμετέχουν: Αλ. Αλεξίτζε, καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Τιφλίδας, Γεωργία. Οτάρ Λορντκιπανιτζε, καθηγητή Αρχαιολογίας, διευθυντής του Κέντρου Αρχαιολογικών Μελετών της Ακαδημίας Επιστημών της Γεωργίας. Άννα Μπαλιάν, ιστορικός της τέχνης, επιμελήτρια στο Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα. Λουίζα Πολυχρονίδου-Λουκοπούλου, ιστορικός, Κέντρο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας (Ε.Ι.Ε.), Αθήνα. Πέτρος Ν. Πρωτονοτάριος, κα-

θηγητής Οφθαλμολογίας, νομισματολόγος.

Έκδοση της Πολιτιστικής Εταιρείας «ΠΑΝΟΡΑΜΑ», Οκτώβριος 91.

Τα στοιχεία της ελληνικής έκδοσης: Σελίδες 320, μέγεθος 21Χ25, 33 χάρτες-πλάνα, 270 έγχρωμες-ασπρόμαυρες φωτογραφίες, ευρετήριο κύριων ονομάτων και τοπωνυμίων, βιβλιογραφία. Το βιβλίο κυκλοφορεί σε μαλακό και σκληρό εξώφυλλο.

Για τους αναγνώστες του περιοδικού «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» που ζουν στην επαρχία υπάρχει η δυνατότητα ταχυδρομικής αποστολής (αντικαταβολή). Μαλακό εξώφυλλο: 6.500 δρχ., Σκληρό: 8.200. Στην τιμή συμπεριλαμβάνεται το ταχυδρομικό κόστος. Παραγγείλετε: Κα Ζαχαράτου, Πολιτιστική Εταιρεία «ΠΑΝΟΡΑΜΑ», Αλ. Σούτσου 4, Αθήνα 10671. Τηλ. 01-3622098. Παρακαλούμε διευκρινίστε τι εξώφυλλο προτιμάτε και δώστε πλήρη τα στοιχεία σας, όνομα, διεύθυνση, ταχυδρομικό κωδικό, τηλέφωνο. Το βιβλίο κυκλοφορεί και σε αγγλική έκδοση.

The Greeks in the black sea From the Bronze age to the Early Twentieth Century Marianna Koromila

Ed. Panorama, Athens 1991

Contributions by the late Professor Alexander Alexidze, Anna Ballian, Professor Otar Lordkipanidze, Louisa Polychronidou-Loukopoulou. Published by the «PANORAMA» Cultural Society, April 1991 (english edition). Pages 304, size 21 cm x 25 cm, 33 maps and plans, 231 colour and black/white pictures, index of place names, bibliography (ISBN 960-85142-0-7).

Cost:

Paper back: 43,60 US Dol.

Hard back: 52,60 Dol. (post exp. included).

Orders to: Mrs E. Tracas, «Panorama» Cultural Society, 4 Alex. Soutsou str., GR - 106 71 Athens, Greece.

Σοφοκλέους, Οιδίπους Τύραννος Κριτική και ερμηνευτική έκδο- ση R. D. Dawe. Μετάφρ. Γ. Α. Χριστοδούλου.

Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1991

Πρόκειται για ερμηνευτική έκδοση 375 σελίδων του Οιδίποδος Τυράννου από τον R. D. Dawe, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Cambridge. Η έκδοση αυτή, αναγνωρισμένη από τη διεθνή φι-

λογική κριτική, δείχνει τη βαθύτατη και εκπληκτικά εκτεταμένη γνώση του Dawe τόσο για το κείμενο του Σοφοκλή όσο και για όλη την αρχαία γραμματεία. Το συγκεκριμένο δράμα αξιολογείται και αναλύεται στην πλοκή του και στη κτηνική του παρουσίαση με τρόπο διεισδυτικό, ώστε το θιβλίο να αποτελεί και ευχάριστο και γλαφυρό εντρίφωμα για τον αναγνώστη αλλά και πολύτιμο βοήθημα για τον φοιτητή, τον φιλόλογο, τον μελετητή.

Το θιβλίο περιλαμβάνει τα μέρη: Εισαγωγή. Το περιεχόμενο και η αρχαιολογική του έργου - Το κείμενο. Το αρχαίο κείμενο. Ερμηνευτικό υπόμνημα (238 σελίδες). Λυρικά μέτρα και πίνακες προσώπων, πραγμάτων και αρχαίων λέξεων.

Ο μεταφραστής του θιβλίου Γ. Α. Χριστοδούλου, που εδίασε επί σειρά ετών στο Παν/μιο της Κρήτης, μαθητής και συνεργάτης του Dawe στο Cambridge, έχει αποδώσει κατά τρόπο θαυμαστό το αγγλικό κείμενο στη γλώσσα μας, με προσήκες και βελτιώσεις (σε συνεργασία με τον Dawe) απαραίτητες για τον Έλληνα αναγνώστη.

Η Αρχαία Θέρμη και η ίδρυση της Θεσσαλονίκης (1000-315 π.Χ.)

Ντίνος Χριστιανόπουλος

Εκδ. Σκυτάλη, Τμ. Βιβλιοθηκονομίας Τ.Ε.Ι.Θ., Θεσσαλονίκη 1991

Πρόκειται για μελέτη του γνωστού λογοτέχνη Ντ. Χ., ιδιαίτερα καλογραμμένη και τεκμηριωμένη. Ενδιαφέρει τον καθένα και θα ευχαριστήσει, χάρη στη γραφή του Ντ. Χ., όλους όσοι τη διαβάσουν. Αντί παρουσίασης, δίνουνε ένα μικρό κομμάτι του προλόγου:

«Πολλές φορές, οι έρευνές μου για την πνευματική Θεσσαλονίκη των δύο τελευταίων αιώνων με οδήγησαν στο να ανατρέξω σε παλαιότερες εποχές, ώστε να μπορέσω να καταλάβω μερικές διαχρονικές ιδιαιτερότητες αυτής της πόλης, όπως λ.χ. τον μόνιμο ανάμικτο πληθυσμό της ή το φαινόμενο της διαρκούς ανεξιβθροκείας της. Ανατρέχοντας σε όλο και παλαιότερες περιόδους, δεν είναι παράξενο που έφτασα κάποτε και στη Θέρμη. Το παράξενο είναι ότι όλη αυτή η ερασιτεχνική ανίχνευση—μια και δεν είμαι ούτε ιστορικός ούτε αρχαιολόγος—κατέληξε στο να τομήσω να κάνω μια ομολία για την αρχαία Θέρμη, τον Νοέμβριο του 1990, στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Από τη Νομαρχία Λέσβου (Κιωνότητα Μανταμάδου) λάβωμε την ακόλουθη κοινοποίηση επιστολής που στάλθηκε προς διάφορες υπηρεσίες του υπ. Πολιτισμού.

Θέμα: Η ιστορία του Μανταμάδου έχει έννομο συμφέρον να μην επιτρέψει την ίδρυση «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΟΥ».

Προκειμένου να διαφυλάξουμε την ιστορία του τόπου μας και τα κειμήλια που είναι η ζωή και η αναπνοή του πολυθαλασσιονόμου αυτού χώρου του Β.Α. μέρους του Νησιού μας θέλωμε: αμυνόμενοι προς την επερχόμενη λαίλαπα «συμφοράς και αλλοίωσης» του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ευρίσκονται άρρηκτα δεμένα τα ως άνω, κάνουμε έκκληση σ' οποιαδήποτε αρμόδια Αρχή και Φορέα μπορεί να μας γίνει συμπαράστατη στην δίδωση αυτών των ανεκτίμητων ιστορικών μνημείων που είναι το στόλισμα και το καμάρι του τόπου μας και που σήμερα κινδυνεύουν να εξαφανιστούν με την κατασκευή «ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ» στην παραλία μας, αύριο σαν εργοστάσιο ΔΕΗ και ποιος ξέρει με ποια άλλη μορφή μας επιφυλάσσει το αύριο.

Στο δεύτερο Ασπρονήσι υπήρχε παλιό ανδρικό μοναστήρι με ερείπια τείχους που το περιέβαλλε, τα ερείπια των κελιών και πολλά θεμέλια θυζαντινά με κουρασάνι και κεραμίδι.

Το εν λόγω μοναστήρι το μνημονεύει στα απομνημονεύματά του ο Άγιος Γρηγόριος Επισκόπος Νύσσης, ο οποίος όταν επέστρεψε από την Νύσσα διά θαλάσσης για να μείνει μόνιμα στη Λέσβο σαν Λέσβιος και για να χτίσει μοναστήρι στη Γέρα τα ερείπια του οποίου υπάρχουν μέχρι σήμερα, το καράβι βρήκε μεγάλη τρικυμία και αναγκάστηκε να προσαράξει στις «Λευκάς νήσους» και λέει «εφίλοξενήθημεν παρά των μοναχών της Ιεράς Μονής των Λευκών νήσων».

Τα ερείπια του μοναστηρίου αυτού πολλοί ερευνητές τα αναζήτησαν και δεν τα είχαν βρει μέχρι το 1989 και αυτό γιατί στο σύμπλεγμα των νήσων Τοκμάκια το μεγαλύτερο και καταπρά-

σινο είναι ο «Μπαρμαλιάς» και η προσοχή όλων εντοπίστηκε εκεί.

Το 1989 ο πατήρ Ευστράτιος Δήσσης με τον κ. Ιωάννη Φουντούλη καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ερμηνεύοντας σωστά τας «Λευκάς νήσους» έψαξαν τα δύο νησάκια που και σήμερα λέγονται Ασπρονήσια και πράγματι στο δεύτερο το μεγαλύτερο βρήκαν τα ερείπια της Ιεράς Μονής την οποία ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης στα απομνημονεύματά του αναφέρει.

Ο κ. Ιωάννης Φουντούλης υποσχέθηκε στον πατήρ Ευστράτιο Δήσσο ότι θα προτείνει και θα πετύχει στη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου να ερευνηθούν τα ερείπια της Ιεράς Μονής γιατί έχουν μεγάλη ιστορική και αρχαιολογική αξία στην όλη ιστορία της Λέσβου.

Υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι μέρη των ερειπίων βρίσκονται στο θυβό γύρω από το νησί από γεωλογικές μεταβολές στο χώρο αυτό.

Εκτός δε τις αρχαιότητες στο άμεσο περιβάλλον που πρόκειται να γίνουν οι ιχθυοκαλλιέργειες υπάρχουν μεγάλης αρχαιολογικής αξίας ευρήματα και αρχαιότητες στην απέναντι ακρογιαλιά των νησιών (απόσταση 1 μιλίο περίπου) τις οποίες επανειλημμένως γραπτώς και προφορικός γνωστοποιήσαμε και στους δύο κλάδους αρχαιολογίας κλασικής και θυζαντινής και που δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν ελήφθη γι' αυτές «Αρχαιότητες»—καμιά μέρημα. Αυτές είναι οι εής: 1) Το θυζαντινό εκκλησάκι του Αγίου Στεφάνου 11ος-12ος αιώνας, το πρώτο θυζαντινό μνημείο του Λέσβο στην ομώνυμη θέση Αγίου Στεφάνου.

2) Θυζαντινό χτιστό τάφο—υδραγωγείο θυζαντινό στη θέση Ανοιχτός.

3) Ιερός Ναός με κίονες—μαρμάρια θυροστυλώματα—λαξεύτο ηγάδι σε βράχο, στην ακρογιαλιά Ανοιχτός.

4) Λαξεύτο τάφοι συλημένοι και ασύλητοι στη θέση Παλιός.

5) Στέρνα χτιστή υπόγειος και σκεπαστή με πέτρα έχουσα στην επιφάνεια δύο στόμια το ένα για να εισέρχονται σ' αυτήν τα νερά της βροχής και το άλλο για άντληση, σε οριστή κατάσταση έτοιμη μάλιστα από ένα πρόχειρο καθορισμό να λειτουργήσει.

Εκτός αυτών των συγκεκριμένων αρχαιολογικών πλήθη άλλα ευρήματα υπάρχουν σπαρμένα από το Ασπρονήσι μέχρι τον Παλιό που η αρχαιολογική αξία θα μπορούσε να φέρει στην επιφάνεια μεγάλης αξίας ευρήματα

αρχαιολογικά

που θα τεκμηριώσαν την ιστορία του Β.Α. μέρους του ηψήσιού μας.

Ο Μανταμάδος έχει παλιά ιστορία που η ζωντανή παράδοση του τόπου εν μέρει την έχει διασώσει μέσω των αιώνων και το όνειρο όχι μόνο των κατοίκων του Μανταμάδου αλλά όλης της περιοχής είναι αυτή η ιστορία να τεκμηριωθεί με ιστορικά δεδομένα (Αρχαιολογικές ανασκαφές) και με κανένα τρόπο δεν πρέπει την ιστορία του τόπου μας τη χλιοτραγουδιμένη με τη λαϊκή μας Μούσα να ταξιδί και να χαθεί προς δόξα ενός Ιχθυοτροφείου ή οποιουδήποτε «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΟΥ». Υ.Γ. Θα βρεθούνε καλοθελητές να μεδιάσουν λέγοντας τι σχέση έχει μια ιχθυοκαλλιέργεια στο θάψιμο των Αρχαιοτήτων μας;

Για να τους προλάβουμε τους λέμε ότι:

1) Όλες αυτές οι αρχαιότητες θρικόονται στα παράλια και πως κάθε υποβάθμιση των παραλιών έχει άμεση σχέση αυτών.

2) Ενόσ κακού δοθέντος μύρια άλλα έπονται μεθερμηνευόμενον: Όταν υπάρξει μια «ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ» θα πάρει το προδικασμένο θα γίνουν και άλλες, κι άλλες θα γίνουν εργοστάσια και εργοστάσια και ό,τι άλλο μπορεί να γίνει σε μια πλέον υποθαμβισμένη περιοχή και ως μη μας πούνε ότι όταν διαπιστωθεί υποβάθμιση θα αναιρεθούν αυτά όλα διότι ουδέν μονιμότερο του προχείρου στην Ελλάδα.

Ο πρόεδρος της Κοινότητας
Παναγιώτης Σταμάτης

Θεσσαλονίκη, 9.5.91

Αξιότιμε κ. Διευθυντά,

Στο υπ' αριθ. 38 τεύχος του έγκριτου περιοδικού σας συμπεριλαμβάνεται το ενδιαφέρον άρθρο του κ. Κ. Χούλι «από την παθολογία στην αρχαιολογία του βιβλίου» με πυκνές αναφορές στο έργο του Istituto per la patologia del libro που έχει έδρα τη Ρώμη.

Τελευταία είχα την ευκαιρία, όταν ενδιέτριβα στην ρωμαϊκή πρωτεύουσα για επιστημονική έρευνα στις βιβλιοθήκες της να μεταβώ στην Ραδونا της Β. Ιταλίας και να επισκεφθώ μεταξύ των άλλων μνημηνής της πόλης τη μονή της S. Giustina. Στο υπόψη μοναστήρι με ασζόμενο παλαιοχριστιανικό κτίσμα, του τάματος των θρενδικτι-

νων μοναχών, γνωστών για τις μελέτες τους στην ανατολική χριστιανική γραμματεία, λειτουργεί το περίφημο laboratorio di restauro del libro e legatoria (= εργαστήριο αποκατάστασης του βιβλίου και βιβλιοδεσία). Ο υπεύθυνός του π. Emeuegildo Biasetto γνώστης καλός και τεχνίτης επιδέξιος αποκατάστασης παλιών εφθαρμένων εντύπων των τελευταίων αιώνων με εξεγνώγησε ενθουσιωδώς στο εργαστήριο και με εμπήσε στα μυστικά της καλλιτεχνικής δουλειάς του. Με σύγχρονες μεθόδους αποκαθιστά ο αξιόβαμματος αυτός μοναχός φθαρμένα φύλλα βιβλίων από διάφορες αιτίες και συντηρεί και αναπαλιώνει κάθε είδους κατεστραμμένη βιβλιοδεσία πολύτιμων έργων που απόκεινται σε ιταλικές ή και άλλες ευρωπαϊκές βιβλιοθήκες. Το πνευματικό έμβλημα των μοναχών «ora et labora» (=προσεύχου και εργάζου) γίνεται πλέον πιστή εφαρμογή στην καθημερινή ζωή του. Οι πολλές παραγγελίες που αναλαμβάνει το εν λόγω εργαστήριο, η θρησκευτική ευλάβεια των μοναχών του με την οποία αντιμετωπίζουν την εργασία τους, η τεχνολογική δομή και ο σύγχρονος εξοπλισμός του εργαστηρίου συνιστούν παράγοντες για την καλή φήμη και την ορθή εκτίμηση των αποτελεσμάτων του παραπάνω εργαστηρίου. Για τους ενδιαφερόμενους βιβλιοφίλους και τους υπεύθυνους κρατικών και ιδιωτικών βιβλιοθηκών στην ελληνική επικράτεια σημειώνω τη χρήσιμη διεύθυνση: Laboratorio di restauro del libro e legatoria. Monastero di S. Giustina, Via Ferrari 2A, 35100 Padova.

Οι παραπάνω πληροφορίες αποτελούν άριστο δόθημα για αυτούς που έχουν ανάγκη αποκατάστασης κατεστραμμένων βιβλίων τους.

Με ευχαριστίες

Π. Χαραλαμπίδης
Αν. Καθηγητής Α.Π.Θ.
Οικισμός Λήδα Μαρία Κτίριο Χλόη, 4
570 01 Θέρμη Θεσσαλονίκης

Αγαπητή Αρχαιολογία,

Είμαι μαθητής Λυκείου και σου γράφω για να εκφράσω μια αντίθετη γνώμη σχετικά με μια τελευταία ρύθμιση του υπουργείου Πολιτισμού. Η νέα ρύθμιση αφορά την επαναφορά των εισιτηρίων στους Έλληνες επισκέπτες αρχαιολογικών χώρων και μουσειών. Βέ-

βαια το κίνητρο σύμφωνα με το συμβούλιο Αρχαιολογικών πόρων, η ολοκλήρωση δηλαδή εργασιών σε αρχαιολογικούς χώρους, είναι σεβαστό. Αν λάβουμε όμως υπόψη τη σχετική έλλειψη κοινού, τόσο στα μουσειακά και στους αρχαιολογικούς χώρους, από ελληνικής πλευράς, πρέπει να σκεφτούμε κάπως ρεαλιστικά. Η επιβολή των εισιτηρίων θα απωθήσει τον Έλληνα από την αρχαία κληρονομιά του. Υπάρχουν βέβαια και κατηγορίες προσώπων που απαλλάσσονται από την καταβολή εισιτηρίου. Αυτό όμως δεν αναιρεί την πραγματικότητα ενός ποσού που αν και σχετικά μικρό (1000 δρχ.) φαντάζει, για τους Έλληνες ειδικά, απαράδεκτο. Σε συνάρτηση επίσης με την αποδέσμευση του σύγχρονου Έλληνα από τα αρχαία μνημεία είναι πιθανό να εντεινεί αυτή την αποξένωση.

Γι' αυτό λοιπόν το λόγο ες Ενασκεφτούμε αυτή τη ρύθμιση. Κι όσον αφορά την προστασία και την εκτέλεση έργων για το καλό των μνημείων, σίγουρα υπάρχουν κι εναλλακτικές λύσεις.

Ευχαριστώ με να ακούσατε

Νίκος Ε. Παπαιοκονόμου

Δουμπαί Χαλκιδικής

Για το αναγνωστικό κοινό της «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ»

Η Ο.Ν.Ε.Δ. Περιού, σεθόμενη πάντα τον πολιτή της Ν. Ιωνίας και της χώρας μας γενικότερα και θέλοντας να καλύψει το τέρστιο κενό που υπάρχει στην ενημέρωση πάνω σε ιστορικά και λογοτεχνικά θέματα, όπως επίσης και σε πολιτικοκοινωνικά και ειδικά γεγονότα, ίδρυσε την «Λέσχη Αναγνωστών Δανεστικής Βιβλιοθήκης Ο.Ν.Ε.Δ. Περιού». Στην Λέσχη μπορεί να συμμετάσχει οποιοδήποτε σαν μέλος, ανεξάρτητου κόμματος και ιδεολογίας, φύλου και ηλικίας.

Εκτός από τον δανεσιό βιβλίον η Λέσχη θα περιλαμβάνει και άλλες δραστηριότητες, όπως παρουσίαση εργασιών των μελών πάνω σε θέματα που έχουν σχέση με την Τέχνη και τον Πολιτισμό, παρουσίαση διαφανών, διαγωνισμούς λογοτεχνικών κειμένων και ποιημάτων. έκθεση βιβλίων κλπ.